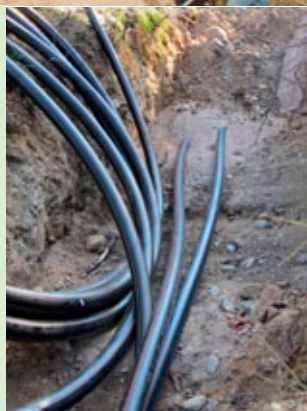

Valtakunnallinen viemäröntiiohjelma

Maa- ja metsätalousministeriö
Ympäristöministeriö

VALTAKUNNALLINEN VIEMÄRÖINTIOHJELMA

Julkaisun nimi:
Valtakunnallinen viemärintiöthjelma

Julkaisija:
Maa- ja metsätalousministeriö, Ympäristöministeriö

Kannen kuvat:
Etelä-Savon ELY-keskus
Erkki Santala
Lapin ELY-keskus, Tuomo Salakka

ISBN 978-952-453-748-3 (verkkojulkaisu)
ISSN 1797-397x (verkkojulkaisu)

Graafinen suunnittelu: Z Design Oy

Taitto: Paula Karjalainen/Juvenes Print

Paino: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2012

Tiivistelmä

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan yhdyskuntajätevesien puhdistusta tehostetaan laatimalla kansallinen viemäröintiohjelma sekä edistämällä siirtoviemärihankkeita. Hallitusohjelman taustalla on eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta sekä sen nojalla annettavasta asetuksesta talousvesien käsittelyvaatimuksista haja-asutusalueilla. Vastauksessaan eduskunta edellytti valtakunnallisen viemäröintitukiohjelman laatimista riittävine määrärahasokorotuksineen.

Viemäröintiohjelmassa esitetään yleiset periaatteet ja kriteerit viemäröinnin toteuttamiselle ja laajentamiselle haja-asutusalueilla. Nämä linjaukset on tarkoitettu kaikille vesihuollosta vastaaville tahoille otettavaksi huomioon arvioitaessa verkostoratkaisujen tarvetta ja tarkoituksenmukaisuutta verrattuna jätevesihuollon järjestämiseen kiinteistökohtaisin ratkaisuin. Viemäröintiohjelmassa esitetään myös suunnitelma valtion tuen suuntaamiseksi haja-asutusalueiden viemäriverkostojen laajentamiseen sekä siirtoviemärihankkeisiin.

Ohjelman aikajänne kattaa vuoteen 2016 ulottuvan hajajätevesiasetuksen voimaantulon siirtymäkauden ja samalle ajanjaksolle osuvan meneillään olevan vesienhoidon suunnittelukauden. Viemäröintiohjelmalla on siten huomattava merkitys vesienhoitosuunnitelmien toteutumisen edistämisessä. Ohjelma perustuu pääosin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta ja kunnilta saadun tiedon pohjalta laadittuun tarveselvitykseen haja-asutusalueiden viemäröinnin nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä suunnitteilla olevista siirtoviemärihankkeista.

Ohjelman tavoitteena on selventää valtion vesihuoltotoimenpiteisiin kohdentaman tuen kokonaismäärän alueellista jakautumista ELY -keskuksittain, sillä vain osa tarveselvityksen hankkeista voi toteutua valtion tuella. Ohjelmassa esitetyt lähivuosien tukirahoitusta koskevat suunnitelmat ovat suuntaa-antavia, sillä valtion tuen määrä tarkentuu vasta vuosittain talousarviomenettelyssä ja myös tarpeet alueittain voivat muuttua ohjelmakauden edetessä. Ohjelmalla pyritään hyvän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamiseen yhdyskuntajätevesien puhdistamistoimia tehostettaessa.

Sammanfattning

Enligt statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ska reningen av avloppsvatten från tätbebyggelse effektiviseras genom ett nationellt program för avloppssystem samt överföringsavloppsprojekt. Bakom detta ligger riskdagens svar på regeringens proposition med förslag till lag om ändring av miljöskyddslagen samt förordningen om kraven på behandling av hushållsavloppsvatten i glesbygder som utfärdas med stöd av lagen. I uttalandet av riksdagen förutsattes att ett nationellt program för avloppssystem med tillräckliga nivåhöjningar av anslag arbetas fram så snabbt som möjligt.

Programmet innehåller allmänna principer och kriterier för att bygga och utvidga avloppsnät i glesbygder. Dessa riktlinjer är avsedda att beaktas av alla vattentjänstansvariga när de bedömer behovet och ändamålsenligheten av avloppsnät jämfört med att avloppsvattentjänsterna ordnas fastighetsspecifikt. I programmet ingår också en plan för att anvisa statligt stöd för överföringsavloppsprojekt samt utbyggnad av avloppsnät i glesbygder.

Programmet löper över övergångsperioden för att införa förordningen om behandlingen om hushållsavloppsvatten utanför vattenverkens avloppsnät 2016 och vattenvårdens pågående planeringsperiod som infaller samtidigt. Programmet bidrar således stort till i att förverkliga vattenvårdsplanerna. Programmet bygger i huvudsak på en behovskartläggning som tagits fram utifrån närings-, trafik- och miljöcentralernas och kommunernas information om avloppssystemens nuläge och utvecklingsbehov samt planerade överföringsavloppsprojekt.

Programmets mål är att klarlägga den regionala fördelningen av statens totala stöd för vatten- och avloppsåtgärderna per närings-, trafik- och miljöcentral för statligt stöd kan beviljas för endast en del av behovskartläggningens projekt. Programmets planer om stödfinansieringen under de närmaste åren är vägledande för andelen statligt stöd fastställs först vid den årliga budgetbehandlingen. Regionernas behov kan också ändras under programperioden. Ett av målen är också att nå goda sociala effekter när det gäller att effektivisera reningen av avloppsvatten från tätbebyggelse.

Alkusanat

Suomen vesihuoltopalvelut kuuluvat tällä hetkellä kiistatta maailman kärkejoukkoon. Verkostoihin perustuvat vesihuoltopalvelut kattavat nykyisin yli 90 % talousveden jakelusta ja noin 85 % jätevesihuollosta. Vesihuoltoon kohdistuu kuitenkin merkittäviä haasteita esimerkiksi erityistilanteisiin varautumisen ja verkostojen kunnosta huolehtimisen suhteen. Lähivuosina keskeinen haaste on haja-asutuksen jätevesihuollon järjestäminen taloudellisesti, ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Vesihuoltolain mukaan kunnan tehtävänä on kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti. Kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma on tässä keskeinen väline. Kestävän vesihuollon suunnittelun tulee perustua mahdollisimman hyvään arvioon yhdyskuntarakenteen tulevasta kehityksestä ja käytettävissä olevasta, kullekin alueelle sopivasta tekniikasta. Kuntien tulisi osana suunnittelua määrittää ja asettaa vesienhoitosuunnitelmien toteuttamiseksi myös tiukemmat ympäristönsuojeluvaatimukset pilaantumisherkille alueille kuten pohjavesialueille ja herkkien vesistöjen rannoille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan yhdyskuntajätevesien puhdistusta tehostetaan laatimalla kansallinen viemärintiohjelma sekä edistämällä siirtoviemärihankkeita. Kirjauksen taustalla on eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta (HE 179/2010, EV 288/2010), jossa eduskunta edellytti hallitukselta valtakunnallisen viemärintitukiohjelman laatimista riittävine määrärahasokorotuksineen vähintään ympäristönsuojelulain muutoksen ja sen nojalla annettavan asetuksen voimaantulon asetettavan siirtymäajan loppuun.

Viemärintiohjelman tarkoituksena on esittää yleisiä periaatteita ja keskeisiä kriteerejä haja-asutusalueiden saattamiselle viemäriverkostojen piiriin sekä suunnitelma valtion tuen suuntaamiseksi haja-asutusalueiden viemärintiin sekä siirtoviemärihankkeisiin vuoteen 2016 ulottuvalle vesien hoidon suunnittelukaudelle ja samalle ajanjaksolle osuvalle hajajätevesiasetuksen voimaantulon siirtymäkaudelle. Viemärintiohjelmalla on siten huomattava merkitys myös vesienhoitosuunnitelmien toteutumisen edistämisessä.

Haja-asutusalueen asukkaiden kannalta on tärkeää, että kunnat ovat määrittäneet vesihuollon kehittämissuunnitelmissaan selvästi alueet, jotka on tarkoitus saattaa viemäriverkostojen piiriin. Tieto verkostojen laajentamisesta helpottaa niin vesihuoltolaitosten kuin kiinteistökohtaistenkin ratkaisujen tekemistä. Valtion tuen kokonaismäärän ja alueellisen jakautumisen selventäminen on myös tarpeen, sillä vain osa suunnitelluista hankkeista voi toteutua valtion tuella. Vakaa rahoituskehys on tärkeä myös siirtoviemärihankkeiden tukemisen kannalta vesihuollon alueellisten yleissuunnitelmien toteutukseen liittyen.

Ohjelma perustuu pääosin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta ja kunnilta saatuun tietoon viemärintiön nykytilasta ja kehittämistarpeista. Monet ohjelman linjaukset ovatkin jo käytössä alueellisella ja paikallisella tasolla. Kehittämisen läpinäkyvyyden lisääminen on kuitenkin tärkeää ohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö seuraavat ohjelman toteuttamista osana tulostavoitteiden toteutumisen seuranta. Vuonna 2014 toteutettavan väliraportoinnin tulosten perusteella tehdään arvio ohjelman toteutumisesta.

Helsingissä 20.12.2012

Jari Koskinen
Maa- ja metsätalousministeri

Ville Niinistö
Ympäristöministeri

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
Sammanfattning	4
Alkusanat	5
1 Johdanto	7
2 Yleistä vesihuollossa	9
3 Valtion tuki vesihuoltotoimenpiteisiin	11
4 Tarveselvitys	13
5 Haja-asutusalueiden viemäroinnin tukemisen vaihtoehtotarkastelut	17
5.1 Vaihtoehdot	17
5.2 Vaihtoehtojen vertailu	17
6 Viemäroinnin laajenta-minen haja-asutusalueilla	19
6.1 Viemäroinnin laajuus ja hankkeiden arvioinnin kriteereitä	19
6.2 Toimeenpano ELY-keskuksissa ja ohjelman seuranta	22
7 Siirtoviemärit	24
7.1 Taustaa	24
7.2 Uusien siirtoviemärien tarve	24
7.3 Siirtoviemärihankkeiden tukemisen laajuus	25
8 Viemärintiohjelman vaikutusten tarkastelu	26
9 Yhteenveto	27

1 Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan yhdyskuntajätevesien puhdistusta tehostetaan laatimalla kansallinen viemäröintiohjelma sekä edistämällä siirtoviemärihankkeita. Hallitusohjelman taustalla on tältä osin eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamisesta (HE 179/2010, EV 288/2010). Vastaukseen sisältyneessä lausumassa eduskunta edellytti, että hallitus viimeistelee mahdollisimman pian valtakunnallisen viemäröintiohjelman riittävine määrärahasokorotuksineen vähintään ympäristönsuojelulain muutoksen ja sen nojalla annettavan asetuksen voimaantulon ase-
tettavan siirtymäajan loppuun.

Kunnat määrittävät vesihuollon kehittämissuunnitelmissaan ne haja-asutusalueet, jotka on suurehkon asukasjoukon taikka ympäristön-, tai terveydensuojelullisten syiden vuoksi tarpeellista saattaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen piiriin. Tässä työssä ja myös valtion tukea koskevassa harkinnassa on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että verkostoratkaisut ovat perusteltuja myös pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Tuen myöntävä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ottaa tukiharkinnassa huomioon kohdealueen vesihuollon tarpeet kokonaisuutena.

Viemäröintiohjelman valmistelu käynnistettiin tarveselvityksellä, jonka tavoitteena oli kartoittaa valtion tuen tarvetta ja sen alueellista jakautumista sekä kuntien arvioita toteuttaa haja-asutusalueiden jätevesihuolto verkostoratkaisuin. Valmistelun alkuvaiheessa todettiin, että tarveselvitys on syytä rajata haja-asutusalueiden viemäroinnin osalta kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisiin hankkeisiin. Tämä rajausta mahdollistaa keskittymisen niihin hankkeisiin, joita kunnat pitävät alueensa yhdyskuntarakenteen ja vesihuollon kehittämisen sekä ympäristönsuojelun kannalta merkittävinä.

Ohjelmassa esitetään yleiset periaatteet ja kriteerit viemäroinnin toteuttamiselle ja laajentamiselle sekä suunnitelma valtion tuen suuntaamiseksi haja-asutusalueiden viemärointiin- sekä siirtoviemärihankkeisiin vuoteen 2016 ulottuvalla hajajä-

tevesiasetuksen voimaantulon siirtymäkaudella. Tarkoitus on, että ELY-keskukset neuvottelevat kuntien kanssa ohjelman toimeenpanon painotuksista, sillä paikallisten olosuhteiden merkitys on haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämisessä erittäin tärkeä. Asukkaiden tulisi saada mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tietoa alueensa jätevesihuollon järjestämisestä koskevista ratkaisuista.

Vesienhoidon ensimmäinen suunnittelukausi osuu samalle ajanjaksolle hajajätevesiasetuksen voimaantulon siirtymäkauden kanssa, joten viemäröintiohjelmalla on tärkeä merkitys myös vesienhoitosuunnitelmien toteutumisen edistämiseksi. Vesienhoitosuunnitelmissa on vuosille 2010–2015 esitetty yhteensä yli 80 000 haja-asutusalueen talouden saattamista viemäriverkostojen piiriin ja noin 60 uuden siirtoviemärihankkeen toteuttamista. Vesienhoidon toteutusohjelman mukaisesti yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesihuoltoa ja siirtoviemärihankkeita edistetään julkisella rahoituksella käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa.

Tarveselvityksen tulosten perusteella luonnos valtakunnalliseksi viemäröintiohjelmaksi valmistui 21.5.2012. Luonnoksesta pyydettiin lausuntoja ministeriöiltä ja aluehallinnolta sekä etujärjestöiltä ja muilta keskeisiltä tahoilta. Annetussa palautteessa viemäröintiohjelmaa pidettiin pääsääntöisesti hyvin valmisteltuna ja tarpeellisena suunnitelmana haja-asutusalueiden viemäroinnin ja jätevesien käsittelyn edistämiseksi. Valtion tuella koettiin olevan merkittävä vaikutus hankkeiden käynnistymiseen sekä kuntien ja vesihuoltolaitosten sitoutumiseen hankkeiden rahoittamiseen osaltaan.

Valtakunnallisen viemäröintiohjelman tarkoituksena on vaikuttaa jätevesihuollon kehittämiseen kokonaisuutena. Haja-asutusalueiden jätevesihuollossa kuntien odotetaan huolehtivan sellaisten melko tiiviiden asuinalueiden saattamisesta viemäriverkostojen piiriin, joissa tämä voi tapahtua kohtuullisin kustannuksin ilman valtion tukea. ELY-keskusten ja kuntien odotetaan puolestaan yhdessä tarkastelevan kehittämistarpeita alueilla, joilla verkoston laajentamiselle on vesihuoltolain mukainen

selkeä tarve, ja joilla valtion tuki olisi erityisen perusteltu kustannusten saattamiseksi kohtuullisiksi. Viemäröintiohjelmaa toteutettaessa kuntien ja ELY-keskusten on viemäröintitarpeen ohella otettava huomioon myös kunkin alueen muut vesihuollon kehittämistarpeet.

Viemäröintiohjelmassa ei tarkastella haja-asutusalueiden yksittäisiä hankkeita. Vastuu niistä on kunnalla, vesihuoltolaitoksella tai kiinteistöjen-

omistajien ja haltijoiden muodostamalla yhteisöllä. Valtion tuen myöntämisestä yksittäiselle hankkeelle päättää puolestaan ELY-keskus. Ohjelman tavoitteena on, että kaikki nämä tahot ottavat ohjelman periaatteet ja kriteerit toiminnassaan huomioon täydentäen niitä paikallisten erityispiirteiden edellyttämällä tavalla. Siirtoviemärihankkeiden osalta ohjelmassa on esitetty lähivuosina ajankohtaisiksi tulevien vaikuttavuudeltaan ja tukemisen tarpeeltaan merkittävimpien hankkeiden joukko.

Lähde: MMM kuva-arkisto

2 Yleistä vesihuollossa

Kunnat, vesihuoltolaitokset sekä kiinteistöjen omistajat ja haltijat vastaavat vesihuollosta vesihuoltolain mukaisesti. Vesihuoltolain mukaan kunnan tulee kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskunta-kehitystä vastaavasti. Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai muun tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi. Vesihuoltolaissa eikä myöskään viemärintiöohjelman tasolla ole mahdollista määrittää viemäroinnin tarpeen kriteerejä tai toimenpiteitä yksityiskohtaisesti, vaan tapauskohtainen harkintavalta vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi on kunnalla.

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on huolehtia yhdyskunnan vesihuollosta toiminta-alueellaan. Suomessa on noin 1 500 vesihuoltolaitosta. Kuntien keskustaaajamia palvelevia ja niihin rinnastettavia vesihuoltolaitoksia on noin 400, ja niiden palvelujen piirissä on noin 87 % väestöstä. 1 100 pienintä laitosta ovat lähinnä maaseudulla ja haja-asutusalueilla toimivia asiakkaiden omistamia pienehköjä vesiosuuskuntia. Arviolta noin 92 % väestöstä on vesihuoltolaitoksen toimittaman talousveden jakelun piirissä ja noin 85 % viemäroinnin ja jätevesien puhdistuksen piirissä. Harkittaessa vesihuoltoverkostojen laajentamista on tarpeen ottaa huomioon yhdyskuntarakenteen kehittyminen ja vesihuollolliset tarpeet niin vesiensuojelun, kuin talousveden saatavuuden kannalta.

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Toiminta-alueiden ulkopuolella kiinteistöjen oma vesihuolto on järjestettävä terveydensuojelulain ja ympäristönsuojelulain vaatimusten mukaisesti. Vesihuoltolain vaatimukset eivät koske näitä kiinteistöjä siinäkin tapauksessa, että ne toteuttavat vesihuollon yhteisesti esimerkiksi perustamalla vesiosuuskunnan huolehtimaan keskitetysti vesihuollosta. Tällaisten ilman vahvistettua toiminta-aluetta toimivien pienten vesiosuuskuntien ja -yhtymien lukumääräksi arvioidaan noin 500. Niillekin

toiminta-alueen vahvistaminen saattaa kuitenkin tulla liittyjämäärän kasvaessa ajankohtaiseksi.

Maamme vesihuoltoverkostojen tila on keskimäärin tyydyttävä. Viemäriverkostoista huonossa tai erittäin huonossa kunnossa olevien osuudeksi arvioidaan noin 12 %. Keskimääräinen viemäreiden toteutunut vuosisaneeraus määrä on ollut noin 1 % laitospitoisuudesta viemäriverkostopitoisuudesta, minkä seurauksena verkoston keskimääräinen pitoaika on noussut liian suureksi. Viime vuosina saneeraustilanne on jonkin verran parantunut. Saneerausinvestoinnit pitäisi kuitenkin vähintään kaksinkertaistaa, jotta verkostojen kunto pystytään turvamaan ja kertynyt saneerausvelka poistamaan seuraavien 10-20 vuoden aikana.

Vesihuoltoverkostojen ylläpidon vastuu kuuluu vesihuoltolaitoksille. Vesihuoltolain mukaisesti vesihuoltolaitoksen investoinnit ja kustannukset katetaan toiminnasta perittävillä maksuilla. Haja-asutusalueilla toimivien vesihuoltolaitosten verkostot on usein rakennettu lyhyen ajan kuluessa. Tällaisen verkoston saneeraus vaatii asianomaiselta vesihuoltolaitokselta aikanaan merkittävää kertainvestointia ellei se yhdisty osaksi suurempaa vesihuoltolaitosta. Saneeraustoiminta vesihuoltolaitoksissa perustuu vielä liian usein reagoimiseen akuutteihin korjaustarpeisiin. Vesihuoltoinvestoinnit ovat pitkäikäisiä ratkaisuja, ja niiden ylläpito ja saneeraustoiminta tulee saattaa osaksi laitoksen käyttöomaisuuden hallintaprosessia.

Vesihuollossa on tarpeen edelleen vahvistaa alueellista ja seudullista yhteistyötä. Verkostojen yhdistämisellä ja organisaatioiden kokoamisella suuremmiksi kokonaisuuksiksi voidaan parantaa vesihuoltolaitosten varautumista häiriötilanteisiin ja laitosten kykyä selvitä kiristyvistä toimintavaatimuksista. Tällaisia ovat esimerkiksi yhdyskuntien jätevesien ympäristölle haitallisia ja vaarallisia aineita koskevat puhdistusvaatimukset. Alueelliset siirtoviemärihankkeet tulevat usein ajankohtaisiksi kun paikallisten laitosten rakenteet vanhenevat ja tarvitsisivat peruskunnostusta ja uudistuksia tiukentuvien ympäristölupavaatimusten täyttämiseksi.

Suomessa on kuitenkin myös suuri määrä sellaisia pieniä maaseudun vesihuoltolaitoksia, joiden yhdistäminen ei ole ainakaan lähivuosina ajankohtaista

tai tarkoituksenmukaista. Laitosten kasvattamisen ohella vesihuollossa pyritään edistämään myös ostopalveluihin ja kumppanuuksiin perustuvia toimintamalleja. Vesihuoltopalveluja kehitettäessä on nykytarpeiden lisäksi osattava arvioida palvelutarpeen kehittymistä myös lähitulevaisuudessa ja pitkällä aikavälillä. Suunnittelussa on otettava huomioon esimerkiksi alueen yhdyskuntarakenteen kehittyminen, väestömäärän ja väestön ikärakenteen kehitys sekä lainsäädännön vaatimukset.

Nykyisten vesihuoltoverkostojen kattavuus Suomessa on yleisesti ottaen hyvä. Kuitenkin erityisesti kasvukeskusten lievealueille on syntynyt runsaasti asutusta, joka olisi järkevää saattaa vesihuoltoverkostojen piiriin. Kylien ja elinkeinotoimintojen kehittymisen myötä vesihuollon palvelutarvetta on syntynyt myös muualla maaseudulla. Useimmilla haja-asutusalueilla väestö kuitenkin vähenee. Tämän seurauksena vesihuoltojärjestelmä voi tulla ylimitoitetuksi, minkä takia verkostoveden viipymät voivat kasvaa haitallisen pitkiksi. Pitkät linjat saattavat osoittautua ongelmallisiksi myös

viemäriverkostoille, vaikka tekninen kehitys onkin lisännyt viemäroinnin toteuttamisedellytyksiä haja-asutusalueilla. Muutokset vapaa-ajan asumisessa ja pysyvän asutuksen rakennusten käytön muuttuminen osa-aikaiseksi aiheuttavat haasteita vesihuoltoverkostojen ylläpidolle. Uusien verkostojen toteuttamiseen harvenevan asutuksen alueille on syytä suhtautua pidättyvästi.

Suomen oloissa on taajamien ulkopuolella yleensä hyvät edellytykset toteuttaa ympäristönsuojelulliset ja terveydensuojelulliset vaatimukset täyttävä kiinteistökohtainen vesihuolto kohtuullisin kustannuksin. Myös tämän vuoksi uusia verkostoratkaisuja tulee harkita huolellisesti. Jos vesihuoltolain mukaisia perusteita vesihuollon järjestämiselle ei ole, ei myöskään toiminta-aluetta ole yleensä tarpeen vahvistaa. Tällöin liittyminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ja hankkeen talous hankkeeseen sitoutuvien liittyjien määrään. Liittymisaste saattaa tällaisissa hankkeissa jäädä verraten alhaiseksi varsinkin, jos alueella on uudehkoja kiinteistöjä, joiden jätevesien käsittely on nykyisten vaatimusten mukainen.

Lähde: Suomen ympäristökeskuksen kuvakokoelma, kuvaaja Pirjo Ferin

3 Valtion tuki vesihuoltotoimenpiteisiin

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon kustannukset katetaan maksuilla. Vesihuoltolaki sallii kuitenkin vesihuollon tukemisen kunnan tai valtion varoista sekä EU:n tuella. Kustannusten kattamisen periaate otetaan vesihuollon tukemisessa huomioon siten, että kattamisen vähimmäisvaatimuksena pidetään järjestelmien käytöstä ja ylläpidosta aiheutuvien kustannusten kattamista. Tästä syystä tukea kohdennetaan käytännössä vain uusinvestointien tukemiseen ja esimerkiksi saneeraustoiminta tulee katettavaksi täysimääräisesti maksuilla.

Valtio tukee yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteitä valtion talousarviossa myönnettävien harkinnanvaraisten määrärahojen puitteissa (momentit 30.50.31 ja 35.10.61). Vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) mukaisesti tukea voidaan myöntää vesihuoltotoimenpiteisiin, joiden tavoitteena on alueellisen yhteistyön aikaansaaminen vesihuollossa, vesihuollon turvaaminen erityistilanteissa, vesihuollon aikaansaaminen ja täydentäminen maaseutuyhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla tai pinta- ja pohjavesien pilaantumisen ehkäiseminen taikka niiden tilan parantaminen. Haja-asutusalueiden vesihuoltotoimenpiteitä tuettaessa on tarpeen tarkastella alueen vesihuoltoa kokonaisuutena. Viemäröintitarpeen arvioinnin lisäksi otetaan tämän vuoksi huomioon myös talousveden toimitamiseen ja erityistilanteiden vesihuoltoon liittyvät tarpeet ja näkökohdat.

Valtion tukea kohdennetaan vesihuollon pitkäjänteiseen kehittämiseen hankkeille, jotka eivät toteutuisi ilman rahoitustukea. Kunnan tehtävänä on vesihuollon kehittäminen yhdyskuntakehitystä vastaavasti alueellaan. Sen tulee laatia yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten kanssa vesihuollon kehittämissuunnitelma. Vesihuollon tukemisesta annetun lain perusteella tuettavaa vesihuoltotoimenpidettä varten tulee olla laadittu suunnitelma, jossa on otettu huomioon kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma sekä maankäytön tavoitteet.

Vuosina 2007-2011 maa- ja metsätalousministeriön avustuspäärahat vesihuoltotoimenpiteisiin ovat olleet yhteensä noin 40 milj. €. Niiden käytön pai-

nopiste on viemäröinnin osalta ollut haja-asutusalueiden hankkeissa. Ympäristöministeriön kautta vesihuollon tukea on vastaavana aika myönnetty noin 25 milj. €, josta valtion vesihuoltotyönä toteutettujen siirtoviemäreiden osuus on ollut noin 20 milj.

Vesihuollon tukilaki muodostaa säädösperustan erityisesti edellä mainittujen momenttien määrärahoihin rahoitettavalle tuelle, vaikka laki soveltuvin osin koskee muutakin vesihuollon tukea. Vesihuoltoa voidaan tukea myös muista rahoituslähteistä, esimerkiksi työllisyysperusteisesti tai EU:n tuella. Tällöin noudatetaan ao. rahoituslähteen mukaisia tukikriteerejä, jotka voivat liittyä esimerkiksi elinkeinotoimintojen kehittämisedellytysten luomiseen. Viemäröintiohjelmassa ei tarkastella tällaisia muista rahoituslähteistä kanavoituvia tukia.

Valtion tukea myönnetään ensisijaisesti vesihuoltolaissa tarkoitettulle vesihuoltolaitokselle tai muulle vesihuoltoa varten perustetulle yhtymälle tai yhteisölle taikka kuntayhtymälle tai kunnalle. Kiinteistöjen vesihuoltoratkaisujen tukemisessa ensisijainen tukimuoto on työ kustannusten osalta saatava kotitalousvähennys. Vuoteen 2016 ulottuvalla hajajätevesiasetuksen mukaisella siirtymäkaudella valtion tuen suuntaamisessa painotetaan kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman mukaisia haja-asutusalueiden tärkeitä viemäröintihankkeita.

Valtion tuen määrää arvioitaessa lähtökohtana on valtion talouden kehys vuosille 2012-2016. Kehys on kuitenkin vahvistettu talousarvion pääluokkien, ei yksittäisten momenttien, tasolla. Näin ollen valtion tukirahoitus vahvistuu vuosittain vasta kunkin vuoden talousarviomenettelyssä. Valtion tuen avulla voidaan nopeuttaa vesihuollon tukilain edellytykset täyttäviä, kestäviä viemäröintihankkeita haja-asutusalueilla ja näin välttää investointeja kiinteistökohtaisiin ratkaisuihin, joiden tarve jäisi lyhytaikaiseksi. Väliaikaisia investointeja kiinteistökohtaisiin jätevesiratkaisuihin voidaan välttää myös ympäristönsuojeluviranomaisten myöntämällä määräaikaisilla päätöksillä alueilla, joille lähivuosina vuoden 2016 jälkeen rakennetaan viemäröinti.

Vesihuoltolain mukaan myös kunnat voivat omien päätöksensä mukaisesti tukea vesihuoltotoimenpiteitä. Useat kunnat myötävaikuttavat ainakin

alueensa keskeisten vesihuoltoinvestointien toteutumiseen, mutta tukemiskäytännöt ja tuen määrä vaihtelevat. Osassa kunnista viemäriverkostojen laajentamisesta keskeisille haja-asutusalueille päätävät vesihuoltolaitokset.

Miksi valtion tukea tarvitaan?

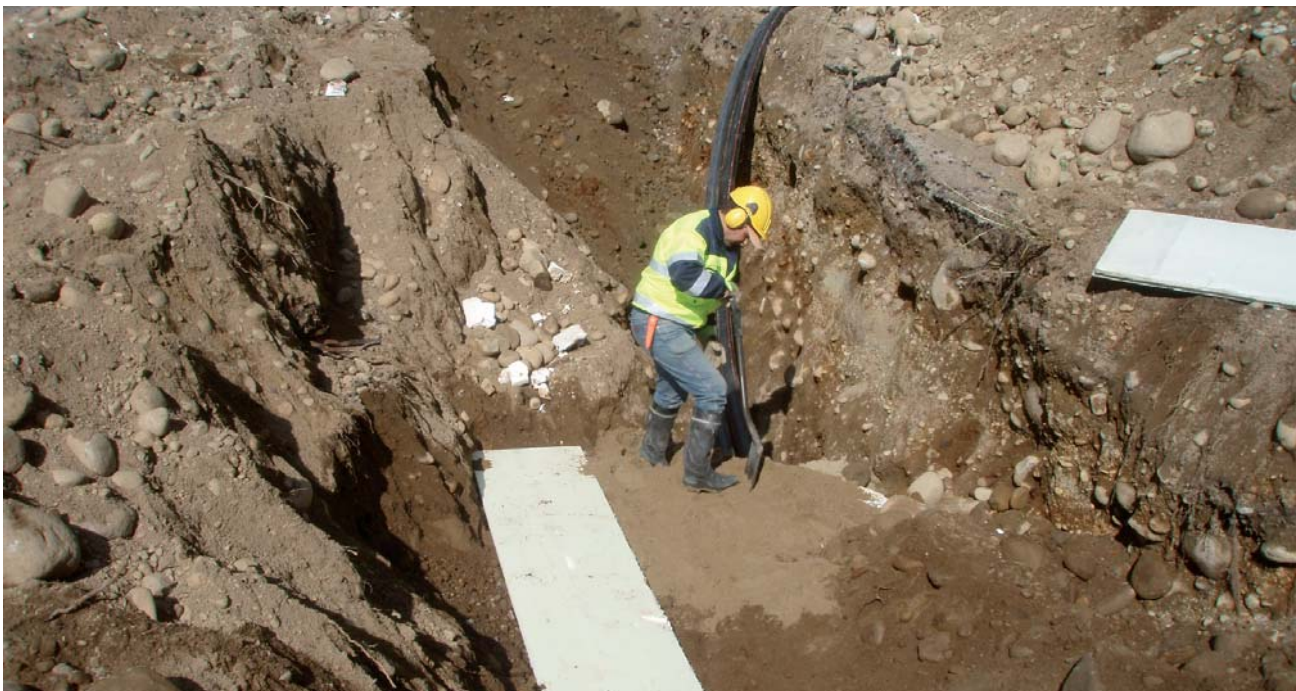
Haja-asutusalueilla jätevesien puhdistuksen kiristyneet vaatimukset merkitsevät, että aiemmin hyväksytty jätevesien saostuskaivokäsittely ei enää riitä, vaan puhdistusta tulee tehostaa vuoteen 2016 mennessä. Samassa yhteydessä on ajankohtaista uusia laajemminkin käyttöiltään vanhat huonokuntoiset viemäriakentteet.

Kiinteistökohtainen jätevesien käsittely on kuitenkin kiristyneiden määräystenkin toteuttamisen jälkeen ympäristönsuojelullisesti heikommalla tasolla kuin jätevesien käsittely yhdyskuntien jätevedenpuhdistamoissa. Yhdyskuntajätevedenpuhdistamoilla jätevedet puhdistetaan huomattavasti tehokkaammin kuin kiinteistökohtaisilla jäteveden käsittelyratkaisilla. Tämä johtuu siitä, että puhdistamot ovat ympäristölupavelvollisia ja säännöllisen valvonnan piirissä, viemärilaitokset toimivat ammattimaisesti ja ovat erikoistuneet vesihuoltopalveluihin sekä viemärilaitoksilla on riittävän suurina

yksiköinä kiinteistökohtaisia jätevesijärjestelmiä paremmat taloudelliset resurssit ja tietotaito.

Monet 1970- ja 1980- luvuilla rakennetut jätevedenpuhdistamot ovat käyttöikänsä päässä. Tässä vaiheessa tulee usein punnittavaksi joko puhdistamon peruskorjaus tai jätevesien johtaminen alueelliseen keskuspuhdistamoon.

Ammattimaisesti hoidetut terveyden- ja ympäristönsuojelun vaatimukset täyttävän laitospalvelun vesihuollon palvelut on perusteltua ulottaa sinne missä se on myös taloudellisesti järkevää. Vesihuollon tukemisella vahvistetaan kehitystä, jonka toteuttamisesta päävastuu on kunnilla ja vesihuoltolaitoksilla mutta myös kuntien asukkailla, jotka tarvitsevat yhteistä viemärointia ja ovat valmiita maksamaan sen hyödyistä. Tuella varmistetaan sellaisten viemärointihankkeiden toteuttaminen, joiden rakentamisen kokonaiskustannukset ovat talouksille samaa luokkaa, kuin kiinteistökohtaiset ratkaisut, mutta jotka ilman tukea eivät käynnistyisi. Tuettavan viemärointiratkaisun taloudellisen perustan tulee kuitenkin laitosrakenteen käyttöänsä kattavalla tarkastelujänteellä olla kestävä. Siksi tukea myönnettäessä tulisi kiinnittää huomiota viemäroinnin liittymäärän kehittämiseen.

Lähde: Etelä-Savon Ely-keskus

4 Tarveselvitys

Viemärinti ohjelman valmisteleminen maa- ja metsätalousministeriö pyysi kirjeellään 14.6.2011 ELY -keskuksilta tiedot alueensa kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisesta haja-asutusalueiden viemäriverkostojen laajentamisesta vuosina 2012-2016. Siirtoviemäreiden osalta tarveselvityksen tuloksia käsitellään tarkemmin ohjelman kohdassa 7.2 Uusien siirtoviemärien tarve.

Tarveselvityksen haja-asutusalueiden viemärinti kohteiden tuli olla tukikelpoisia ja käynnistettävissä ennen 15.3.2016. Hankekohtaisesti pyydettiin tiedot rakennettavien viemärien yhteispituudesta, kokonaiskustannuksista verkoston rakentamisen osalta ilman arvonlisäveroa, arvioidusta toteutusvuodesta, viemärintin piiriin saatettavien talouksien lukumäärästä sekä arvio asutuksen kehittymisestä siten, että asukasmäärän odotetaan kasvavan tai vähenevän hankealueella tai asukasmäärässä ei ole arvioitu tapahtuvan muutoksia. Tämän lisäksi ELY -keskuksia pyydettiin esittämään hankkeista arvio esitettyjen alueiden merkittävydestä yhdyskuntarakenteen kehittymisen sekä ympäristön- ja terveydensuojelulliselta kannalta. ELY-keskukset esittivät arvionsa hankkeista kolmiportaisella asteikolla:

1. Hanke kohdistuu kunnan keskeiseen kehittävään haja-asutusalueeseen. Viemärintin toteuttaminen alueelle palvelee kunnan suunnitelmallista yhdyskuntarakenteen kehittämistä ja on ympäristön- ja terveydensuojelullisesti tärkeää. Vesihuollon järjestämisvelvollisuuden perusteiden arvioidaan täyttyvän. Viemärintin tukeminen täyttää vesihuollon tukilain mukaiset tukemisen edellytykset.
2. Haja-asutusalue, jonka viemärinti tukee kunnan yhdyskuntarakenteen kehittämistavoitteita tai viemärinti on perusteltu ympäristön- ja terveydensuojelullisten syiden vuoksi. Alueen vesihuolto on kuitenkin järjestettävissä asianmukaisesti myös kiinteistökohtaisesti, eikä järjestämisvelvollisuuden perusteiden arvioida täyttyvän. Viemärintin tukeminen täyttää vesihuollon tukilain mukaiset tukemisen edellytykset.

3. Haja-asutusalueen viemärinti on perusteltu muiden syiden, esimerkiksi teknistaloudellisen edullisuuden tai asutukseen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vuoksi. Alueen vesihuolto on kuitenkin järjestettävissä asianmukaisesti myös kiinteistökohtaisesti, eikä järjestämisvelvollisuuden perusteiden arvioida täyttyvän. Viemärintin tukeminen täyttää vesihuollon tukilain mukaiset tukemisen edellytykset.

Tarveselvityksen tavoitteena oli selvittää kokonais tarpeen ohella valtion tuen tarpeen alueellinen jakautuminen. Selvityksen aineisto perustuu kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmiin. Suunnitelmien ajantasaisuus vaihtelee merkittävästi kunnittain, mutta tarveselvityksen tulokset antavat hyvän yleiskuvan kokonaistilanteesta ja riittävän pohjan alueellisen tarpeen arviointiin. Alueellista jakoa on tarkoitus ohjelman toteuttamisen edetessä arvioida ja tarkistaa tuen kysyntä huomioon ottaen.

Taulukossa 1 on esitetty tarveselvityksen mukaiset viemärintihankkeet ELY -keskuksittain. Tarveselvityksen perusteella viemärintin piiriin saatettava talouksien yhteismäärä on noin 65 000 sekä hankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio noin 550 milj.€. Esitettyjä hankkeita on yhteensä noin 1 200. Tarveselvityksen mukainen arvio viemärintin piiriin saatettavien talouksien määrästä sekä investointikustannuksista vastaa vuonna 2009 hyväksytyissä vesienhoitosuunnitelmissa esitettyä viemärintin tarvetta.

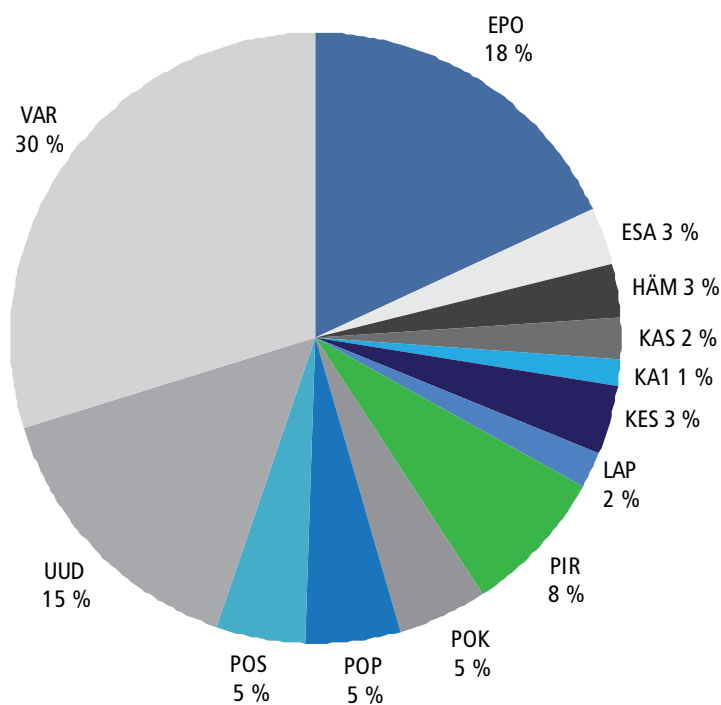
Tarveselvityksen perusteella eniten hankkeita on esitetty Varsinais-Suomen ELY-keskuksen alueella (443) ja vähiten Lapissa (18).

Kuvassa 1 on esitetty tarveselvityksessä esitetty viemäriverkostojen piiriin saatettavien talouksien määrän (yhteensä noin 66 000 taloutta) jakautuminen ELY-keskuksittain.

Taulukko 1 Tarveselvityksen mukaiset viemäröintihankkeet ELY -keskuksittain

ELY -keskus	Hankkeet (lkm)	Pituus, ka (km)	Pituus, tot (km)	Talouksien lkm, ka (lkm)	Talouksien lkm, tot (lkm)	Kustannus-arvio, ka (1000€)	Kustannus-arvio, tot (1000€)
Etelä-Pohjanmaa	161	7,1	1137,4	74	11858	466	75024
Etelä-Savo	56	7,0	391,0	34	1893	443	24800
Häme	42	6,3	264,8	42	1778	468	19639
Kaakkois-Suomi	24	5,6	133,5	64	1542	750	18005
Kainuu	19	11,1	210,8	50	957	668	12684
Keski-Suomi	54	7,6	413,0	42	2246	414	22335
Lappi	18	6,2	111,1	73	1307	529	9520
Pirkanmaa	113	5,5	623,7	45	5075	368	41549
Pohjois-Karjala	32	20,2	645,4	99	3155	1116	35698
Pohjois-Pohjanmaa	54	8,6	466,0	59	3186	458	24752
Pohjois-Savo	40	26,5	1059,6	79	3143	833	33329
Uusimaa	120	6,7	803,6	82	9835	697	83628
Varsinais-Suomi	443	5,0	2197,7	44	19361	330	146380
Kaikki yhteensä	1176	7,2	8457,5	54	65336	465	547344

Viemäriverkostojen piiriin saatettavien talouksien lukumäärän jakautuminen

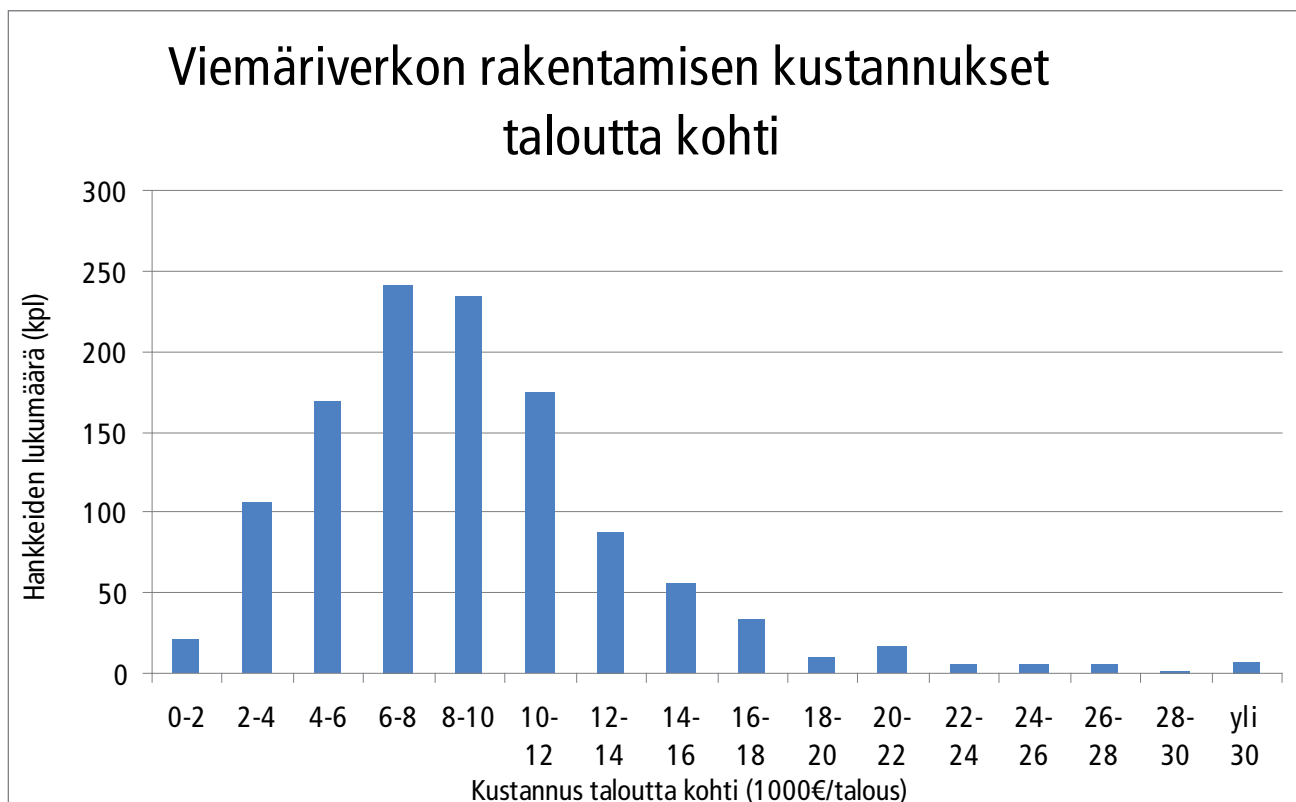

Kuva 1 Tarveselvityksessä esitetty viemäriverkostojen piiriin saatettavien talouksien määrän jakautuminen ELY-keskuksittain

Yli 60 % tarveselvityksen mukaisista viemäriverkostojen piiriin saatettavista talouksista sijaitsee Varsinais-Suomen, Etelä-Pohjanmaan sekä Uudenmaan ELY-keskusten alueilla. Muiden ELY-keskusten osalta jakautuma on suhteellisen tasainen.

Kuvassa 2 on esitetty tarveselvityksessä esitettyjen hankkeiden jakautuminen suhteessa viemäriverkon

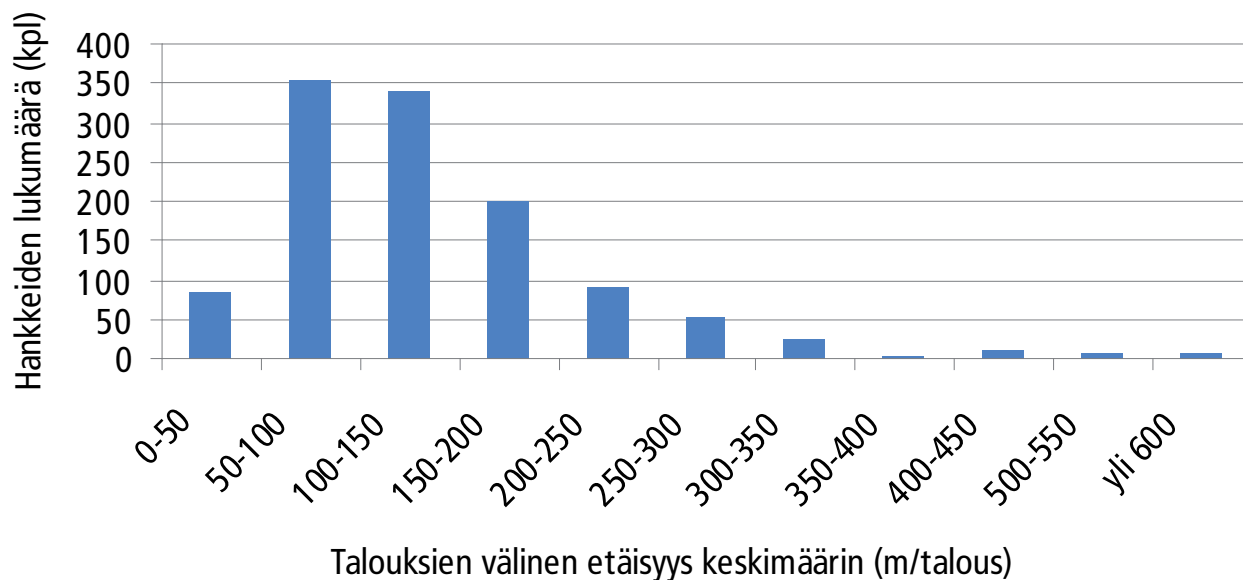
rakentamisen kustannuksiin taloutta kohti. Noin 60 % tarveselvityksessä esitetyistä hankkeista sijoittuu luokkaan, jossa rakentamisen kustannukset taloutta kohden ovat 6 000-12 000 €. Verkoston rakentamiskustannusten lisäksi kiinteistöjen vastattavaksi jäävät myös kiinteistökohtaiset rakennus- ja ylläpitokustannukset.

Kuva 2 Tarveselvityksen mukaisten hankkeiden jakauma taloutta kohden lasketun viemäriverkon rakentamisen kustannusten suhteen

Kuvassa 3 on esitetty tarveselvityksessä esitettyjen hankkeiden jakauma viemäriverkostojen taloutta kohden lasketun keskimääräisen pituuden suhteen. Käytännössä tämä on suuruusluokaltaan likipitään sama, kuin talouksien keskimääräinen etäisyys toisistaan. Noin 85 % tarveselvityksessä esitetyistä hankkeista sijoittuu luokkaan, jossa viemäriverkostojen piiriin saatettavien talouksien yhteisen viemärin keskimääräinen pituus taloutta kohti on 50-250 m.

Viemäröitävien talouksien välinen etäisyys

Kuva 3 Tarveselvityksen mukaisten hankkeiden jakautuma viemäriverkoston taloutta kohden lasketun keskimääräisen pituuden suhteen

Siirtoviemärihankkeiden osalta tarveselvityksessä pyydettiin tiedot rakennettavien siirtoviemärien kokonaispituudesta, kokonaiskustannuksista ilman arvonlisäveroa sekä arvioidusta toteutusvuodesta. Tämän lisäksi hankkeista pyydettiin esittämään tietoja hankkeiden vaikuttavuudesta vesienhoitosuunnitelmien toteuttamisen ja haja-asutusalueiden viemäröinnin kannalta. Tarveselvityksessä esitetyjä siirtoviemärihankkeita on yhteensä n. 100 ja hankkeiden yhteenlaskettu kokonaiskustannusarvio on noin 300 milj. €.

5 Haja-asutusalueiden viemäröinnin tukemisen vaihtoehtotarkastelut

5.1 Vaihtoehdot

Viemäröintiohjelman valmistelussa on tarkasteltu kolmea vaihtoehtoista valtion tuen tasoa ja kunkin vaihtoehdon vaikutuksia haja-asutusalueiden vesihuollon toteutumiseen. Vaihtoehtotarkastelu perustuu tarveselvityksen mukaiseen keskimääräiseen hankekustannukseen taloutta kohden (10 000 €/talous), valtion tuen keskimääräiseen nykytasoon (20 %) sekä kuntien arvioihin tarpeesta edistää viemäröintiä haja-asutusalueilla.

Vaihtoehto 1: Tukitaso merkittävästi nykytasoa pienempi

Vaihtoehto 1 vastaa tilannetta, jossa valtion vesihuoltoon kohdistama tuki pienenesi puoleen nykytasosta. Valtion tuen määrä olisi tässä vaihtoehdossa 4 milj. € vuodessa ja vuosina 2012-2016 yhteensä 20 milj. €. Tuki mahdollistaisi noin 10 000 talouden saattamisen viemäriverkoston piiriin. Käytännössä tukitason näin voimakas supistuminen merkitsisi sitä, että suuri joukko taloudellisesti ja ympäristönsuojelullisesti perusteltuja viemäröintihankkeita jäisi toteutumatta.

Vaihtoehto 2: Tukitaso säilyy nykytasolla tai lähellä sitä

Toisena vaihtoehtona on tarkasteltu tilannetta, jossa valtion haja-asutusalueiden viemäröintitoimenpiteisiin kohdistettu tuki säilyy nykytasolla tai lähellä sitä. Valtion tuen määrä olisi tässä vaihtoehdossa 8 milj. € vuodessa ja vuosina 2012-2016 yhteensä 40 milj. €. Tuki mahdollistaisi noin 20 000 talouden saattamisen viemäriverkoston piiriin. Vaihtoehdon toteutuminen mahdollistaisi kuntien kehittämissuunnitelmien mukaisten keskeisten tukikelpoisten hankkeiden toteutumisen valtion tuella. Tämä tuen määrä vastaisi myös lähivuosien talousarviokehysten tasoa.

Vaihtoehto 3: Tukitaso merkittävästi nykytasoa suurempi

Vaihtoehdossa 3 on tarkasteltu tilannetta, jossa valtion vesihuoltoon kohdistama tuki olisi kaksinkertainen nykytasoon verrattuna. Valtion tuen määrä olisi tässä vaihtoehdossa 16 milj. € vuodessa ja vuosina 2012-2016 yhteensä 80 milj. €. Tuki mahdollistaisi noin 40 000 talouden saattamisen viemäriverkoston piiriin. Tuen merkittävä lisääminen nykytasosta voisi tuoda tuen piiriin hankkeita, joissa valtion tuen tarve ei olisi erityisen perusteltua.

5.2 Vaihtoehtojen vertailu

Valtion tuen merkittävä pienentäminen johtaisi siihen, että osa kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisista tärkeistä hankkeista jäisi toteuttamatta. Tukitason merkittävä heikentäminen ja hankkeiden toteutumatta jääminen aiheuttaisi epäselviä tilanteita niillä haja-asutusalueilla, jotka kunnat ovat jo määrittäneet viemäröitäviksi. Epätietoisuus mahdollisesta valtion tuesta johtaa epäselviin tilanteisiin kiinteistökohtaisten vesihuoltoratkaisujen toteuttamisessa ja heikentäisi myös ympäristönsuojelullisten tavoitteiden toteutumista. Tuen merkittävä pienentäminen merkitsisi tukiprusteiden tiukentamista, mikä heijastuisi heikentävästi vesienhoitosuunnitelmien toteuttamiseen.

Vuoden 2012 talousarviokehysten puitteissa vesihuollon tukimäärä vuosille 2012-2016 on vuosittain keskimäärin 8 milj. euroa eli yhteensä noin 40 milj. euroa. Tarveselvitykseen perustuen tuen avulla edistettävillä hankkeilla viemäriverkostojen piiriin saataisiin noin 20 000 taloutta. Valtion tuen säilyessä nykyisellään joudutaan tukea priorisoimaan edelleen voimakkaasti. Toisaalta valtion avustusta vesihuoltotoimenpiteisiin on perusteltua myöntää ensisijaisesti hankkeille, joissa kiinteistöä kohti laskettujen kustannusten kohtuullistamiseksi on tuen tarvetta, ja joissa kustannukset eivät kuitenkaan nouse olennaisesti asianmukaisen kiinteistökohtaisen vesihuollon kustannuksia suuremmiksi. Ensisijaisen tukitarpeen voidaan arvioida kohdistuvan

myös alueille, joiden saattamista viemäriverkoston piiriin kunta pitää tärkeänä yhdyskuntarakenteen kehittämisen, vesiensuojelun ja vesihuollon järjestämisen kannalta.

Vuoteen 2015 ulottuvissa vesienhoitosuunnitelmissa viemäriverkostoja olisi laajennettava 60 000-70 000 haja-asutusalueiden talouteen vuosina 2012-2015. Tähän määrään verrattuna tuen vaikutus olisi noin 30 %:n luokkaa. Taloudellisesti tehokkaasti vaikuttavalla tuella voitaisiin edistää noin 25 000 – 30 000 talouden liittymistä haja-asutuksen viemäreihin. Tuen tarve vuosina 2012-2016 olisi tällöin vastaavasti 10 – 12 milj. € vuodessa eli 2-4 milj € vuoden 2012 talousarvion tasoa suurempi.

Jos tukirahoitusta lisätään merkittävästi, voidaan tukemisperusteita laajentaa ja edistää vesienhoi-

don tavoitteita nykyistä paremmin. Vaikka tukemisperusteita laajennettaisiin, tulee hankkeiden kuitenkin täyttää vesihuollon tukemisesta annetun lain mukaiset kriteerit tuen myöntämiseksi. Valtion tukea ei ole myöskään perusteltua ilman erityisiä syitä kohdentaa sellaisille hankkeille, joissa kiinteistökohtaisten vesihuoltoratkaisujen kustannukset olisivat olennaisesti edullisemmat kuin viemäriverkostoon perustuvat ratkaisut. Myöskään kohtuullisin kustannuksin ilman tukea toteutettavissa olevia hankkeita ei pitäisi tukea.

Suomen ympäristökeskuksen hankkeessa ”Haja-asutusalueen kestävä vesihuolto ja arvio toimintaedellytyksistä vuoteen 2030” esitetään näkökohtia liittyen verkostoon perustuvien vesihuoltoratkaisujen ja kiinteistökohtaisten ratkaisujen toteuttamiseen haja-asutusalueilla.

Lähde MMM:n kuva-arkisto

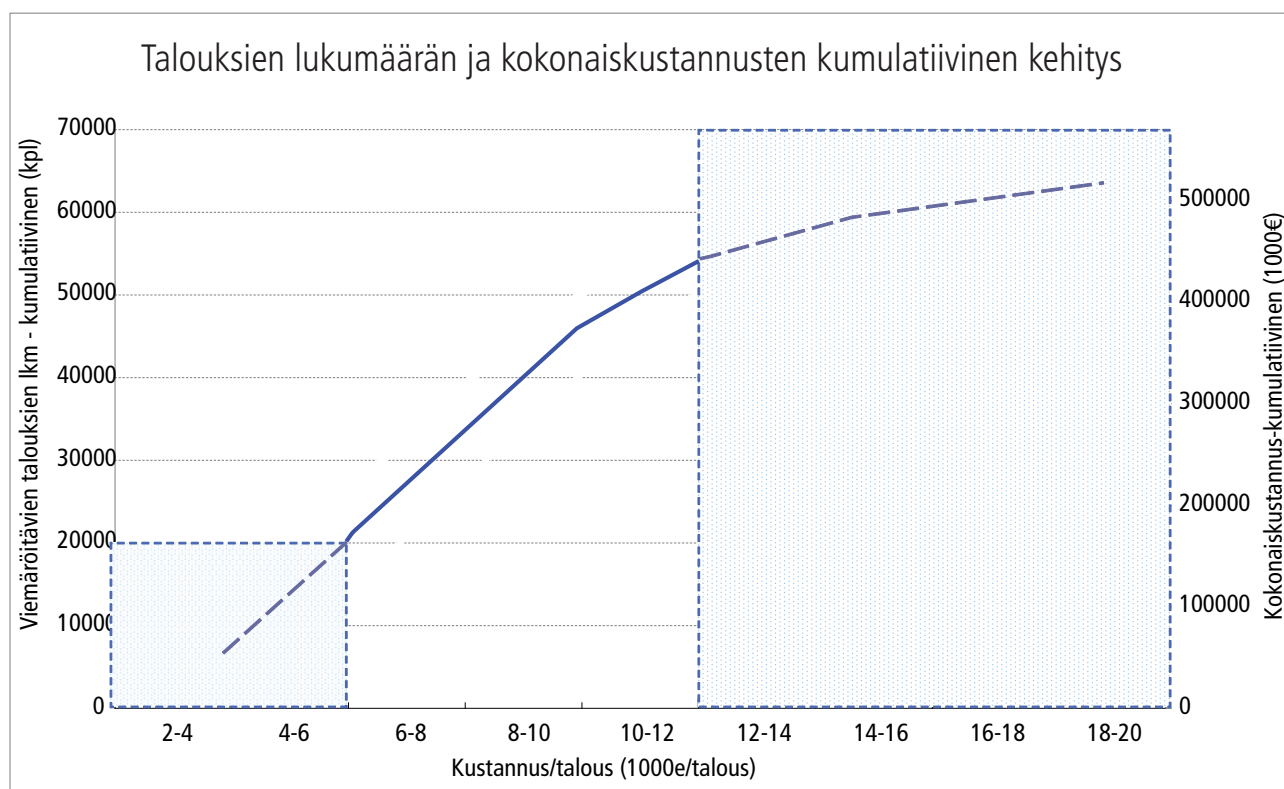
6 Viemäröinnin laajentaminen haja-asutusalueilla

6.1 Viemäröinnin laajuus ja hankkeiden arvioinnin kriteereitä

Tarveselvityksen mukainen viemäröinnin piiriin saatettava talouksien yhteismäärä vuosina 2012-2016 on noin 66 000 ja esitettyjen hankkeiden yhteenlasketut investointikustannukset ovat yhteensä noin 550 milj. €. Tarveselvityksen perusteella tuen tarve vaihtelee maan eri osissa. Selvityksen mukaan suurin suhteellinen tarve on Lounais- ja Etelä-Suomen haja-asutusalueilla, joissa asutus kasvaa ja kaupunkien läheisen maaseudun osuus on suuri. Vastaavasti Itä- ja Pohjois-Suomessa asutusta siirtyy vesihuoltoverkostojen ulkopuolelta jo rakennettujen verkostojen piiriin.

Tarveselvityksen tulosten perusteella valtion tuki on syytä kohdentaa kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisille hankkeille. Valtion tuella tapahtuvaa verkostojen laajentamista joudutaan tällöin punnitsemaan erityisesti yhdyskuntarakenteen kehittämistavoitteet ja rakenteiden elinkaaritarkastelu huomioon ottaen. Valtion tukea on hyvän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamiseksi myös tarpeen suunnata ensisijaisesti alueille, joille vesihuoltolain mukainen vesihuoltolaitoksen palvelu ja siten myös toiminta-alueen vahvistaminen on tarpeen. Myös hankkeiden merkitys vesienhoitosuunnitelmien täytäntöönpanoon on tarpeen ottaa huomioon hankkeiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnissa. Hankekohtaisista tukipäätöksistä vastaavat toimivaltaisina viranomaisina ELY-keskukset, jotka ottavat huomioon myös alue- ja tapauskohtaiset erityispiirteet.

Kuvassa 4 on esitetty tarveselvityksen mukaisten hankkeiden kokonaiskustannusarviot (kumulatiivinen) verkoston rakentamisen osalta sekä viemä-

Kuva 4 Tarveselvityksen mukaisten viemäröinnin piiriin saatettavien talouksien lukumäärän kertymän riippuvuus rakennuskustannuksista kiinteistöä kohden sekä rakentamisen kokonaiskustannusten kertymän riippuvuus rakennuskustannuksista kiinteistöä kohden (kustannukset eivät sisällä käyttö- ja ylläpitokustannuksia)

röinnin piiriin saatettavien talouksien lukumäärä (kumulatiivinen) suhteessa kustannuksiin taloutta kohti. Kustannukset eivät sisällä verkoston käyttö- ja ylläpitokustannuksia eikä kiinteistön vastattavaksi jääviä kiinteistökohtaisten liittymien rakentamiskustannuksia.

Tarveselvityksessä esitetyistä hankkeista n. 60 % sijoittuu kuvan alueelle, jossa laitoksen viemärin rakentamisen kustannukset taloutta kohden ovat 6 000-12 000 €. Vaihtoehtotarkastelujen perusteella valtion tukea ei ole perusteltua kohdentaa kaikkiin tarveselvityksessä esitettyihin haja-asutuksen viemäröintihankkeisiin. Osa hankkeista sijaitsee niin tiiviillä haja-asutusalueilla, että viemäri voidaan kohtuullisin kustannuksin rakentaa ilman valtion tukea. Toisaalta osassa hankkeista taloudet sijaitsevat niin harvassa, että kiinteistökohtaiset järjestelyt ovat laitoksen viemäriverkostoon perustuvia ratkaisuja selvästi edullisempia. Kuvan 4 perusteella voidaan todeta myös, että tuen vaikuttavuus alkaa heiketä merkittävästi talouskohtaisten kustannusten kasvaessa yli 12 000 €.

Tarveselvityksen tulosten ja eri tukitasojen vaikutusten tarkastelun perusteella voidaan haja-asutusalueiden viemärihankkeiden toteuttamiseksi ja tukemiseksi esittää seuraavat yleiset kriteerit:

- hanke täyttää vesihuollon tukilain mukaisen tukikelpoisuuden edellytykset
- hanke sisältyy kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelmaan
- hanke sijaitsee vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella
- alueen viemäröinti tukee kunnan suunnitelmia yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi
- hanke sisältyy vesienhoitosuunnitelmiin tai se on perusteltu kohdekohtaisin ympäristön- ja terveydensuojelullisin syin
- hanke palvelee aluetta, jonka asukasmäärän arvioidaan säilyvän nykyisellään tai kasvavan hankkeen elinkaaren aikana
- verkoston rakentaminen on teknistaloudellisesti perusteltua

Haja-asutusalueiden viemäröinnin edistämiseen tarkoitettua valtion tukea on viime vuosina suun-

nattu yhdyskuntarakenteen kehittämisen ja ympäristönsuojelun kannalta tärkeisiin kohteisiin, joilla viemäröinti on teknistaloudellisesti järkevää, ja joilla viemäröinnistä aiheutuvat kustannukset on voitu tuen avulla saattaa kohtuullisiksi. Näillä kriteereillä maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö arvioivat vuonna 2007, että noin 40 000-60 000 pysyvän asutuksen kiinteistöä olisi perusteltua saattaa viemäröinnin piiriin valtion tuella. Tarveselvityksen tulosten perusteella tuoloin arvioidusta tarpeesta noin 20 000 taloutta on saatettu viemäröinnin piiriin valtion tuella vuosina 2008-2011.

Edellä esitettyjen kriteerien perusteella voidaan viemäröinnin ensisijaisen tarpeen arvioida olevan vähintään 20 000 talouden saattaminen viemäriverkoston piiriin vuosina 2012-2016. Tämä vastaisi karkeasti valtion tuella toteutetun viemäriverkostojen laajentamisen nykytasoa. Tarveselvityksessä esitetyistä hankkeista saataisiin toteutettua esimerkiksi ne, joiden

- toteuttamisen tärkeydeksi ELY-keskus on arvioinut etusijaluokkaan 1 tai 2,
- asukasmäärän arvioidaan kasvavan tai pysyvän ennallaan,
- kustannukset taloutta kohden ovat n. 6 000-12 000 €/talous ja
- joiden alueella sijaitsevien talouksien välinen etäisyys on 50-250 m

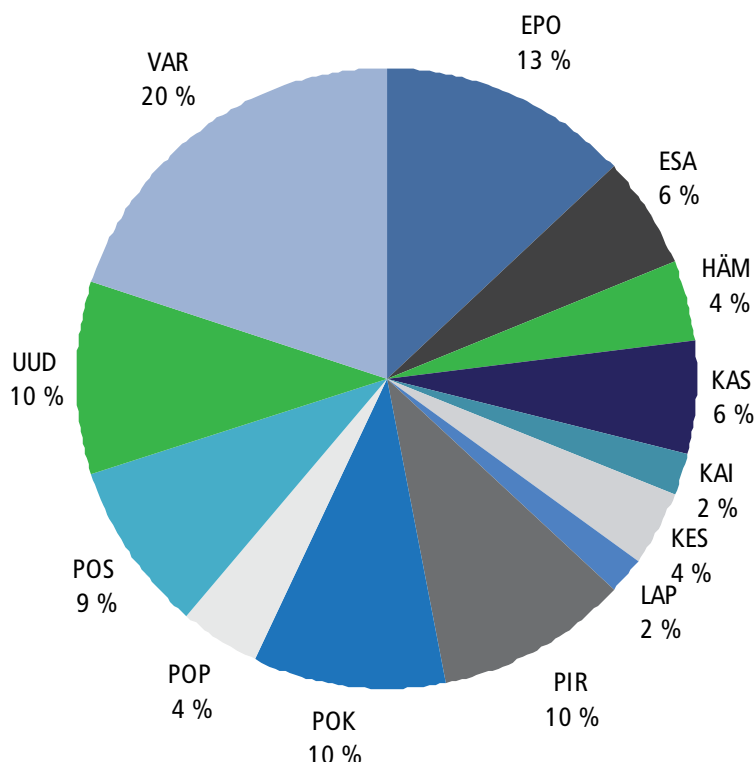
Näillä rajauksilla viemäriverkostojen piiriin valtion tuella saatettavien talouksien lukumäärä vuosina 2012-2016 olisi siis noin 20 000 taloutta ja hankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio noin 200 milj. €.

Tiiviin haja-asutusalueen hankkeiden katsotaan tulevan toteutetuiksi ilman tukea. Toisaalta useissa tapauksissa keskimääräisen etäisyyden kasvaessa voidaan jätevesien käsittely toteuttaa asianmukaisesti ja taloudellisesti kiinteistökohtaisin ratkaisuin. Näihin oletuksiin sisältyy epävarmuustekijöitä, joten viemäröinnin piiriin saatettavien talouksien kokonaismäärää suhteessa vesienhoitosuunnitelmissa esitettyihin tavoitteisiin on vaikea ennakoida. Myös valtion tuen riittävyys tärkeimpiin tukikelpoihin hankkeisiin selviää vasta, kun ELY-keskukset tarkentavat alueellisen tarpeen viemäröintiohjelman

toteuttamiseksi. Tässä vaiheessa voidaan arvioida, että esimerkiksi 2 milj. € lisäys vuotuisiin avustuserärahain olisi hyvin perusteltu keskeisten tukikelpoisten hankkeiden toteutumisen varmistamiseksi.

Kuvassa 5 on esitetty hankkeiden investointitarpeen ja siis myös tuen edellä esitettyihin kriteereihin ja rajoituksiin perustuva jakauma ELY -keskuksittain. Tukitarve vaihtelee huomattavasti maan eri osissa. Tuen suhteellisen osuuden lisäystarve on suurin Varsinais-Suomen alueella.

Investointitarpeen jakauma ELY-keskuksittain vuosina 2012-2016

Kuva 5 Investointitarpeen jakauma ELY-keskuksittain vuosina 2012-2016

Valtioneuvosto on 4.4.2012 vahvistanut valtiontalouden kehukset vuosille 2013-2016. Kehyspäättös ei sisällä momenttikohtaisia määrärahoja, mutta siitä heijastuu valtiontalouden tilan heikentyminen verrattuna ajankohtaan, jolloin eduskunta edellytti lausumassaan hallitukselta valtakunnallista viemärintukiohjelmää riittävine määrärahatasokorotuksineen. Hallitusohjelmaan sisältyy myös menosäästöjä, jotka vaikuttavat osaltaan maa- ja metsätalousministeriön pääluokan vesihuollon tukimäärärahoihin. Esimerkiksi vuoden 2012 talousarviossa momentin 30.50.31 käyttöarviossa maaseudun vesihuoltotoimenpiteiden avustamiseen on varattu 8 milj. €, kun vastaava luku vuoden 2011 talousarviossa on 9,6 milj. €. Myös ympä-

ristöministeriön pääluokassa olevien vesihuollon tukimäärärahojen kehityksessä on epävarmuutta.

Viemärintuohjelmassa on valtion tuen määräraha-kehitykseen liittyvästä epävarmuudesta huolimatta lähdetty kohdassa 5 esitetystä vaihtoehdosta, jonka mukaan viemäriverkostojen laajentamiseen haja-asutusalueilla voidaan myöntää vuosina 2012-2016 valtion tukea yhteensä noin 40 milj. € eli keskimäärin noin 8 milj. € vuodessa. Tätä voidaan pitää varsin realistisena, kun maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön pääluokkiin sisältyvien tarkoitukseen myönnettävien varsinaisten avustuserärahain lisäksi otetaan huomioon talousarvi-

oissa ja lisätalousarvioissa erikseen rahoitettavien vesihuoltohankkeiden haja-asutusalueiden vesihuoltoa edistävä vaikutus. Viemäröintiohjelman kokonaisrahoitus jakautuu ELY-keskuksille edellä kohdassa 6.1 (kuva 5) esitetyn prosenttijakautuman mukaisesti. Näin ELY-keskukset saavat tiedon niille vuosina 2012 odotettavissa olevasta kokonaisrahoituksesta ja voivat neuvotella kuntien kanssa ohjelman toteuttamisesta sen pohjalta.

Taulukossa 2 on esitetty kuvan 5 prosenttijakautuman mukainen talousarviokehikseen perustuva kokonaistuen jako ELY -keskuksittain sekä viemäröinnin piiriin saatettavien talouksien lukumäärän arvio vuosina 2012-2016. Vuosittaiset tukiosuudet saattavat vaihdella hankkeiden määrästä riippuen.

Taulukko 2 Viemäröintiohjelman 2012-2016 tuen jako ja edistettävien hankkeiden vaikuttavuus

ELY-keskus	Tukimääräraha 2012-2016 (1000 €)	Talouksien lkm (kpl)
Etelä-Pohjanmaa	5200	3150
Etelä-Savo	2400	1100
Häme	1600	800
Kaakkois-Suomi	2400	1200
Kainuu	800	250
Keski-Suomi	1600	550
Lappi	800	350
Pirkanmaa	4000	1800
Pohjois-Karjala	4000	2350
Pohjois-Pohjanmaa	1600	650
Pohjois-Savo	3600	1650
Uusimaa	4000	1750
Varsinais-Suomi	8000	4400
Kaikki yhteensä	40 000	20000

6.2 Toimeenpano ELY-keskuksissa ja ohjelman seuranta

Viemäröintiohjelman toimeenpanossa tavoitteena on mahdollisimman hyvä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. ELY-keskukset arvioivat ohjelman hyväksymisen jälkeen yhdessä kuntien kanssa tarveselvityksen mukaisten hankkeiden toteutettavuuden ja etusijajärjestyksen sekä varmistuvat vesihuoltolaitoksen sitoutumisen hankkeen toteutumiseen ja päättävät tämän pohjalta vuosittain tuen myöntämisestä yksittäisille hankkeille.

On tärkeää, että viemäröintiohjelmasta tiedotetaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. ELY-keskuksen tehtävänä on vastata tiedottamisesta toimialueellaan ja tiedon välittämisestä kuntiin. Hyvällä tiedottamisella pystytään merkittävästi edistämään vesihuollon järjestämisen kannalta tarpeellisten hankkeiden käynnistämistä. Näin voidaan myös varmistua siitä, että hankkeiden toteutuminen tai toteutumatta jääminen tulee perusteelliseen harkintaan.

ELY-keskuksen järjestämä seminaaripäivä alueensa kunnille ja vesihuoltolaitoksille on tiedottamisen

lisäksi hyvä tapa tuoda viemäröintiohjelma hankkeista vastaavien tietoon. Seminaarin ohjelmaan voi sisältyä muitakin ajankohtaisia alustuksia ja keskustelua vesihuollosta, haja-asutuksen jätevesien käsittelystä, vedenhankinnan riskeistä, alueiden käytön tavoitteista ja vesihuoltolaitosten yhdistymisestä.

Haja-asutusalueen asukkaiden kannalta ja viemäröintiohjelman toimeenpanon edistämiseksi olisi tärkeää, että kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmat ovat ajan tasalla. Myös vesihuoltolaitosten toiminta-alueita koskevat suunnitelmat ja ratkaisuehdotukset on tarpeen saattaa alueen asukkaiden tietoon riittävän varhaisessa vaiheessa.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunta ja ELY-keskus järjestävät vuosittain kehittämiskeskustelun, ja viemäröintiohjelma kannattaa nostaa keskustelun asialistalle. Ainakin niissä kunnissa joissa viemäröintihankkeita on runsaasti, on lisäksi syytä järjestää vesihuoltoneuvottelu ELY-keskuksen, kunnan vesihuolto-, maankäyttö- ja ympäristövastaavien

sekä vesihuoltolaitosten ja tarvittaessa jätevesineuvojen kanssa.

Vuotuisista tavoitteista ja niiden toteuttamiseksi myönnettävistä määrärahoista sovitaan ministeriöiden ja ELY-keskusten välisissä toiminnallisissa tulosneuvotteluissa. ELY-keskukset seuraavat alueellaan ohjelman toteutusta. Erityisesti seurannan kohteena ovat hankkeiden toteutuminen, viemäröinnin piiriin saatettavien talouksien lukumäärän kehittyminen ja määrärahojen käyttö. Viemäröintiohjelman seuranta liittyy osaltaan vesienhoidon suunnitelmien toteutumisen seurantaan. Ohjelman toteutumista ja tarkistamistarpeita käsitellään ministeriöiden ja ELY-keskusten välisissä tulosneuvotteluissa ELY-keskusten raporttien pohjalta. Maa- ja metsätalousministeriö seuraa ohjelman valtakunnallista toteutumista raporttien perusteella. Vuoden 2014 loppuun mennessä ohjelman toteutumisesta laaditaan valtakunnallinen väliarvio, jonka pohjalta arvioidaan ohjelman loppuun saattaminen ja mahdollisesti tarvittavia lisätoimenpiteitä.

Lähde: Suomen ympäristökeskuksen kuvakokoelma, kuvaaja Hannu Laatonen

7 Siirtoviemärit

7.1 Taustaa

Hallitusohjelmassa on todettu, että vahvistettujen vesienhoitosuunnitelmien toimeenpano varmistetaan ja yhdyskuntajätevesien puhdistusta tehostetaan mm. edistämällä siirtoviemärihankkeita. Itämeren ja sisävesien suojelun tehostamiseksi on siirtoviemärien rakentamiseen suuri tarve monissa pienissä ja keskikokoisissa kunnissa, joiden nykyinen jätevedenpuhdistamo ei enää täytä uusia tiukentuneita vaatimuksia. Siirtoviemäreillä pyritään erityisesti alueellista vesiensuojelua edistävien ratkaisuihin. Keskittämällä jätevesien käsittely pieniltä jätevedenpuhdistamoilta alueen keskuspuhdistamolle voidaan puhdistustasoa parantaa tuloksellisemmin ja kustannustehokkaammin kuin kehittämällä kaikkia alueen puhdistamoja erikseen. Vanhojen puhdistamojen lakkauttamisen myötä vapautuu laajojakin vesialueita kokonaan yhdyskuntien jätevesikuormituksesta. Siirtoviemärien ansiosta saadaan yleensä myös runsaasti niiden varrella olevaa haja-asutusta tehokkaan jätevedenpuhdistuksen piiriin haja-asutuksen jätevesiä koskevan asetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Valtion tuella toteutettavien vesihuoltohankkeiden tavoitteena on usein sekä vesiensuojelun että vedenhankinnan edistäminen, jolloin siirtoviemärihankkeisiin liittyy myös yhdys- ja syöttövesijohtosuuksia ja päinvastoin. Valtion tuen tavoitteita näissä hankkeissa ovat alueellisen yhteistyön edistäminen ja erityistilanteisiin varautumisen parantaminen sekä vesiensuojelun ja vedenhankinnan kannalta kestävien ratkaisujen aikaansaaminen. Valtion tuen avulla voidaan välttää kuntien turvautuminen epätarkoituksenmukaisiin ja lyhytjänteisiin ratkaisuihin, joissa pienten puhdistamojen käyttöä jatkettaisiin.

Siirtoviemärihankkeiden taustalla on yleensä vesihuollon alueellinen yleissuunnitelma, joka on laadittu alueen kuntien, vesihuoltolaitoksen ja ELY-keskuksen yhteistyönä. Siirtoviemärihankkeiden täsmällistä toteutusajankohtaa on usein vaikea ennakoita pitkälle etukäteen, sillä ne saattavat edel-

lyttää esimerkiksi keskuspuhdistamon kapasiteetin lisäämistä, mikä puolestaan liittyy usein keskuspuhdistamon lupapäätösten edellyttämiin toimiin puhdistustehon nostamiseksi. Toisaalta hankkeiden toteutus saattaa tulla nopeastikin ajankohtaiseksi tai kiireelliseksi pienen puhdistamon lupaehtojen kiristymisen vuoksi tai laitosten käyttöiän ennakoitua nopeamman lyhentymisen seurauksena.

7.2 Uusien siirtoviemärien tarve

Tarveselvityksen yhteydessä ELY -keskuksia pyydettiin toimittamaan tiedot sellaisista vesihuoltohankkeista, jotka käsittävät siirtoviemärien rakentamista, ja joiden toteuttamiseen ELY-keskuksen käsityksen mukaan olisi perusteltua myöntää valtion tukea. Siirtoviemärihankkeiden osalta pyydettiin lisäksi tietoja hankkeiden vaikuttavuudesta vesienhoitosuunnitelmien toteuttamisen sekä haja-asutusalueiden viemäroinnin kannalta. Vuosille 2012-2016 kaavailtuja siirtoviemärihankkeita on ELY-keskusten toimittamien tietojen mukaan yhteensä lähes 100 ja hankkeiden kokonaiskustannuksiksi arvioitiin yhteensä noin 250 milj. €.

Aiemmin laadituissa vesienhoitosuunnitelmissa ja niiden toimenpideohjelmissa siirtoviemäreitä ehdotettiin rakennettavaksi vuosina 2009 – 2015 yhteensä noin 100. Näistä 40 hanketta on sellaisia, joiden toteuttamisesta oli jo ohjelmia valmisteltaessa tehty ennen 1.1.2009 päätös tai vähintään esisopimus. Hankkeiden arvioitiin toteutuvan suunnittelukaudella nykyisten määrärahakehysten puitteissa. Lisätoimenpiteiksi katsottuja uusia hankkeita, joista 1.1.2009 mennessä ei ollut toteutus- tai rahoituspäätöstä, ohjelmiin sisältyi noin 60. Vuoden 2012 alussa toimenpideohjelmiin sisältyvistä noin 100 siirtoviemärihankkeesta oli jo toteutunut tai toteutumassa noin puolet, joten ilman rahoituspäätöstä on vielä noin 50 hanketta.

Liitetaulukkoon 1 on koottu tietoja tärkeistä siirtoviemärihankkeista, jotka olisi tarpeen toteuttaa tai aloittaa lähivuosina. Taulukossa ovat mukana ympäristöministeriön määrärahoilla vuonna 2012 alkavat hankkeet, koska niiden loppuunsaattamiseen tarvitaan merkittävästi rahoitusta myös vuosina 2013 ja 2014. Uusia hankkeita, joiden rahoitus ei

ole vielä varmistunut, taulukossa on yhteensä lähes 40. Hankkeiden kokonaiskustannuksiksi on arvioitu yhteensä noin 170 milj. €. Joukossa on huomattavan isoja hankkeita, sillä kuudessa hankkeessa kokonaiskustannukset ovat yli 10 milj. € ja tarvittava valtion osuus yli 3 milj. €.

7.3 Siirtoviemärihankkeiden tukemisen laajuus

Ympäristöministeriön määrärahoilla on vuosina 2000 – 2011 osallistuttu yhteensä noin 60 siirtoviemärihankkeen toteutukseen, ja valtion talousarvioihin on vuosittain sisällytynyt keskimäärin viisi uutta erikseen nimettyä hanketta. Ympäristöministeriön pääluokassa siirtoviemärihankkeita tuetaan nykyisin momentin 35.10.61 (Ympäristönsuojelun edistäminen) määrärahoilla, joiden taso vuoden 2012 talousarviossa on 8,0 milj. € (alv 0 %). Määrärahoja käytetään siirtoviemärihankkeiden lisäksi myös pilaantuneiden alueiden kunnostuksiin, ve-

sistökunnostuksiin sekä muihin ympäristötöihin, joskin siirtoviemärihankkeiden osuus on ollut viime vuosina selvästi suurin. Vuonna 2012 momentin määrärahasta käytetään uusiin ja keskeneräisiin siirtoviemärihankkeisiin 4,6 milj. € (alv 0 %).

Hallituksen vahvistamien menokehysten valossa momentin määrärahatason arvioidaan alenevan kehyskaudella. Tämä vaikeuttaa uusien hankkeiden käynnistämistä siten, että vuosina 2012-2016 voitaisiin tukea enintään noin 20 hankkeen toteutusta, joista yhdeksän sisältyy jo vuoden 2012 talousarvioon. Liitteeseen 1 on koottu vesienhoitosuunnitelmien, vesihuollon alueellisten yleissuunnitelmien ja tarveselvityksen perusteella tiedot 48 tärkeästä siirtoviemärihankkeesta, jotka olisi perusteltua toteuttaa valtion tuella vuosina 2012-2016. Liitteen mukainen siirtoviemärien tukemisen laajuus edellyttäisi kuitenkin tarkoitukseen käytettävän tuen lisäämistä vähintään kaksinkertaiseksi vuoden 2012 tasosta. Tämä tarkoittaa momentin 35.10.61 (Ympäristönsuojelun edistäminen) 8,0 milj. € (alv 0 %) määrärahan korottamista vähintään tasoon 13 milj. € (alv 0 %).

8 Viemäröintiohjelman vaikutusten tarkastelu

Taloudelliset vaikutukset

Viemäröintiohjelman huomioon ottaminen vesihuollon kehittämissuunnittelussa, maankäytön suunnittelussa ja muussa suunnittelussa ei vaadi lisävoimavaroja, vaan näkökulma voidaan ottaa huomioon suunnitelmia päivitettäessä. Viemäröintiohjelma nopeuttaa niiden alueiden määrittelyä, jotka voidaan saattaa viemäriverkostojen piiriin valtion tuella. Tieto viemäriverkostojen suunnitellusta laajentamisesta toteuttamisaikatauluineen helpottaa niin vesihuoltolaitosten kuin kiinteistökohtaisienkin ratkaisujen tekemistä ja vain lyhytaikaista tarvetta palvelevia investointeja voidaan välttää.

Ohjelman mukainen tuki on harkinnanvaraista ja se myönnetään valtioneuvoston hyväksymän valtiontalouden kehysten ja talousarvioihin sisältyvien määrärahojen puitteissa. Viemäriverkostojen laajentamiseen ja siirtoviemärien toteuttamiseen kohdistuvan tuen kysyntä jatkuu edelleen voimakkaana. Viemäröintiohjelman mukaan valtion tukemien vesihuoltoinvestointien volyymi jatkuu ohjelman toteutusaikana 2012-2016 nykytasolla.

Haja-asutusalueiden viemäröinnin edistämiseen tarkoitettua valtion tukea on viime vuosina suunnattu yhdyskuntarakenteen kehittämisen ja ympäristönsuojelun kannalta tärkeistä alueista niille, joilla viemäröinti on teknistaloudellisesti järkevää, ja joilla liittämistä aiheuttavat kustannukset on voitu tuen avulla saattaa kohtuullisiksi. Viemäröintiohjelma ohjaa tuen suuntaamista tarveperusteisesti ja selvittää tuen kriteerit tavoitteena mahdollisimman hyvän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttaminen.

Viemäröintiohjelmassa korostetaan jätevesihuollon kehittämistä hankkeiden koko elinkaari huomioon ottaen. Investointien lisäksi on tärkeää ottaa huomioon myös vuotuiset käyttökustannukset ja niiden kehitys sekä mm. liittyjä- ja asukasmäärien kehittymistä koskevat arviot. Jos verkoston käytön kehitys on tulevaisuudessa supistuva, saattaa verkoston yl-

läpito muodostua raskaaksi ja kannattamattomaksi. Tarpeelliset tarkastelut tulee toteuttaa alueellisella ja paikallisella tasolla.

Työllisyysvaikutukset

Viemäröintiohjelman mukaisilla investoinneilla on työllisyyttä parantavia vaikutuksia erityisesti investointivaiheen aikana. Ohjelman mukaisesti valtion tuella toteutettavien haja-asutusalueiden viemäröintihankkeiden investointivaiheen kokonaistyöllisyysvaikutukseksi vuosina 2012-2016 arvioidaan noin 1 700 henkilötyövuotta. Siirtoviemärihankkeiden investointivaiheen kokonaistyöllisyysvaikutukseksi vuosina 2012-2016 arvioidaan noin 500 henkilötyövuotta.

Viemäröintiohjelman mukaisilla investoinneilla on myönteisiä aluekehitysvaikutuksia ja välillisiä työllisyyteen liittyviä sykäysvaikutuksia alueiden houkuttelevuuden ja elinvoimaisuuden sekä yritystoiminnan toimintaedellytysten paranemisen myötä. Yksittäisten hankkeiden toteutumatta jääminen aiheuttaa tarpeen viemäröintiä korvaaviin paikallisiin ratkaisuihin. Näiden työllisyysvaikutuksia ei kuitenkaan ole ollut mahdollista arvioida tämän ohjelman puitteissa.

Ympäristövaikutukset

Viemäröintiohjelma tukee vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanoa, ja kaikki ohjelman mukaiset hankkeet vähentävät kohdealueen ympäristökuormitusta. Jo toteutettujen viemäröintikohteiden ja ohjelmaan sisältyvien hankkeiden yhteisvaikutuksena vesienhoitosuunnitelmien viemäröintitavoitteiden toteutuma on noin 60 %. Erityisen merkittävä positiivinen ympäristövaikutus saavutetaan alueilla, joiden vaikutuspiirissä sijaitsee pilaantumiselta alttiita pinta- tai pohjavesiesiintymiä. Viemäröintiohjelman toteutuksella ei ole kokonaisuutena haitallisia ympäristövaikutuksia.

9 Yhteenveto

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö käynnistivät keväällä 2011 viemärintiöohjelman yhteisen valmistelun tavoitteena esittää yleisiä periaatteita ja keskeisiä kriteerejä haja-asutusalueiden saattamiselle viemäriverkostojen piiriin sekä suunnitelma ja kriteerit valtion tuelle viemäriverkostojen laajentamishankkeisiin. Ohjelman valmistelemiseksi maa- ja metsätalousministeriö pyysi ELY-keskukset tiedot alueensa kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisesta haja-asutusalueiden viemäriverkostojen laajentamisesta vuosina 2012-2016. Esitettävien kohteiden tuli olla tukikelpoisia ja käynnistettävissä ennen 15.3.2016. Tarveselvityksen perusteella viemäroinnin piiriin saatettava talouksien yhteismäärä on noin 66 000 sekä hankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio noin 550 milj. €. Esitettyjä hankkeita on yhteensä noin 1 200. Tarveselvityksen mukaan suurin suhteellinen tarve on Lounais- ja Etelä-Suomen haja-asutusalueilla, joissa asutus kasvaa ja kaupunkien läheisen maaseudun osuus on suuri. Vastaavasti Itä- ja Pohjois-Suomessa asutusta siirtyy vesihuoltoverkostojen ulkopuolelta jo rakennettujen verkostojen piiriin.

Viemärintiöohjelmassa on tarkasteltu kolmea vaihtoehtoa valtion tuen tasoa ja kunkin vaihtoehdon vaikutuksia haja-asutusalueiden vesihuollon toteutumiseen. Tuen merkittävä pienentäminen johtaisi siihen, että osa kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisista tärkeistä hankkeista jäisi toteuttamatta. Jos tuki säilyisi nykyisellään, jouduttaisiin tukea priorisoimaan voimakkaasti, mutta toisaalta valtion avustusta on perusteltua myöntää ensisijaisesti hankkeille, joissa kiinteistöä kohti laskettujen kustannusten kohtuullisuuden näkökulmasta on tuen tarvetta, ja joissa kustannukset eivät kuitenkaan nouse olennaisesti asianmukaisen kiinteistökohtaisen vesihuollon kustannuksia suuremmiksi. Jos tukirahoitusta korotetaan merkittävästi, voidaan tukemisperusteita laajentaa ja edistää vesienhoidon tavoitteita nykyistä paremmin. Valtion tukea ei ole kuitenkaan perusteltua ilman erityisiä syitä kohdentaa sellaisille viemärintiöhankeille, joissa kiinteistökohtaisten vesihuoltoratkaisujen kustannukset olisivat olennaisesti edullisemmat kuin viemäriverkostoon perustuvat ratkaisut. Myöskään kohtuullisin kustannuksin ilman tukea toteutettavissa olevia hankkeita ei pitäisi tukea.

Tarveselvityksen tulosten perusteella valtion tukimäärärahan tarve vuosina 2012 - 2016 olisi yhteensä 60 milj. € eli vuosittain 12 milj. €. Tuella edistettäisiin viemäriverkoston laajentamista noin 30 000 kotitalouteen haja-asutusalueilla. Vuoden 2012 talousarvion tasolla tukea voidaan myöntää noin 40 milj. € eli vuosittain noin 8 milj. €. Tällä tukitasolla moni viemärintiöhanke, joka olisi ympäristönsuojelullisesti ja taloudellisesti perusteltu jää toteutumatta.

Tarveselvityksen tulosten ja eri tukitasojen vaikutusten tarkastelun perusteella haja-asutusalueiden viemäroinnin toteuttamiseksi ja tukemiseksi voidaan esittää yleiset kriteerit:

- hanke täyttää vesihuollon tukilain mukaisen tukikelpoisuuden edellytykset
- hanke sisältyy kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelmaan
- kunta vahvistaa alueelle toiminta-alueen
- alueen viemärintiö tukee kunnan suunnitelmia yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi
- hanke on perusteltu ympäristön- ja terveydensuojelullisin syin
- alueen asukasmäärän arvioidaan säilyvän nykyisellään tai kasvavan hankkeen elinkaaren aikana
- verkoston rakentaminen on teknistaloudellisesti perusteltua

Tarveselvitykseen sisältyi noin 100 siirtoviemärihanketta joiden yhteenlaskettu kokonaiskustannusarvio oli noin 300 milj. €. Jos tukimäärärahat siirtoviemäriin säilyvät vuoden 2012 tasolla, suuri osa suunnitelluista hankkeista siirtyy vuoden 2016 jälkeiselle ajalle. Useissa siirtoviemärihankkeissa puhdistamoiden ympäristöluvut ja laitosten elinkaari edellyttävät määrääjassa toteutettavia investointeja, jolloin tuen puuttumisen vuoksi siirtoviemäreiden rakentamisen sijasta investoinnit kohdistetaan yksittäisten puhdistamoiden saneerauksiin.

Viemärintiöohjelman tarveselvityksen mukaan valtion tuen kysyntä jatkuu edelleen hyvin suurena samalla, kun valtion tukeen kohdistuu valtiontaloudellisista syistä säästöpainetta lähivuosina. Ohjelmaa on valmisteltu nykytason eli vuoden 2012 tukirahoituksen pohjalta. Viemärintiöohjelman tar-

veselvityksessä esitettyjen siirtoviemärihankkeiden ja haja-asutusalueiden viemäroinnin laajennusten toteutusta voitaisiin tehokkaasti edistää, jos tarkoitukseen osoitetaan lisärahoitusta ohjelmakauden aikana. Liitteessä 1 esitettyjen tärkeimpien siirtoviemärien tukeminen edellyttäisi tarkoitukseen käytettävän tuen lisäämistä vähintään kaksinker-

taiseksi vuoden 2012 tasosta. Tämä tarkoittaisi momentin 35.10.61 (Ympäristönsuojelun edistäminen) 8,0 milj. € määrärahan korottamista vähintään tasoon 13 milj. €. Valtion tuen määrä vahvistetaan vuosittain valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä.

Kuvaaja Erkki Santala

LIITE 1

15.5.2012

LÄHIVUOSIEN TÄRKEITÄ SIIRTOVIEMÄRIHANKKEITA

Liitteen tiedot perustuvat vesienhoitosuunnitelmissa ja vesihuollon alueellisissa yleissuunnitelmissa esitettyyn tarpeeseen. Vuonna 2012 aloitettavia hankkeita lukuunottamatta hankkeiden mahdollisesta valtion tuesta päätetään vuosittain valtion talousarviossa myönnettävien määrärahojen puitteissa.

Hankkeen nimi Kunta	Aloitus- vuosi	Kok.kust. arvio 1 000 € (ilman alv)	Valtion osuus 1 000 € (ilman alv)	Myöntö aiemmin 1 000 €	2012 1 000 €	2013 1 000 €	2014 1 000 €	2015 1 000 €	2016 1 000 €
Uusimaa									
Störsvikin - Marsuddenin - Strömsbyn siirtoviemäri Siuntio, Kirkkonummi	2012	3 000	1 100	0	300	800	0	0	0
Pernajan - Loviisan yhdysvesijohto ja siirtoviemäri Loviisa	2013	4 800	1 700	0	0	300	700	700	0
Degerbyn - Inkoon siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Inkoo	2014	2 800	1 000	0	0	0	300	700	0
Varsinais-Suomi ja Satakunta									
Vahdon - Ruskon siirtoviemäri Rusko	2012	1 600	600	0	200	400	0	0	0
Lemun - Maskun siirtoviemäri Askainen, Lemu, Masku	2012	1 550	550	0	200	350	0	0	0
Oripään - Riihikosken - Auran - Liedon siirtoviemäri Aura, Lieto	2013	3 800	1 400	0	0	300	400	300	400
Muurlan - Salon siirtoviemäri Salo	2013	1 300	450	0	0	200	250	0	0
Marttilan - Tarvasjoen - Liedon Yliskulman siirtoviemäri Marttila, Tarvasjoki	2014	2 800	1 000	0	0	0	400	600	0
Alastaron - Loimaan siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Loimaa	2014	2 000	700	0	0	0	300	400	0
Kiskon - Muurlan yhdysvesijohto ja siirtoviemäri Salo	2014	2 000	700	0	0	0	200	500	0
Taivassalon - Lokalahden siirtoviemäri Taivassalo, Uusikaupunki	2015	1 500	550	0	0	0	0	150	400
Vampulan - Huittisten siirtoviemäri Huittinen	2015	1 100	400	0	0	0	0	100	300
	2015	3 400	1 200	0	0	0	0		
Kiikoisten - Kokemäen yhdysvesijohto ja siirtoviemäri Kiikoinen, Kokemäki								200	1 000
Alastaron - Loimaan yhdysvesijohto ja siirtoviemäri Loimaa	2016	2 000	700	0	0	0	0	0	700
Vehmaan - Himoisten - Lokalahden siirtoviemäri Vehmaa	2016	2 275	800	0	0	0	0	0	300
Metsämaan - Loimaan siirtoviemäri Loimaa	2016	1 400	500	0	0	0	0	0	500
Häme									
Ypäjän - Loimaan siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Ypäjä, Loimaa	2013	2 700	800	0	0	200	600	0	0
Hartolan - Sysmän siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Sysmä	2014	2 200	800	0	0	0	200	600	0
Järvelän - Luhtikylän - Herralan siirtoviemäri ja yhdysvesij. Kärkölä	2015	3 900	1 100	0	0	0	0	300	800
Pirkanmaa									
Punkalaitumen - Huittisten siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Punkalaidun, Huittinen	2012	2 500	900	500	400	0	0	0	0
Sastamalan - Huittisten siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Sastamala, Huittinen	2013	11 000	3 300	0	0	300	1 000	1 000	1 000
Kuhmalahden kk:n - Sahalahden siirtoviemäri Kuhmalahti, Kangasala	2014	2 000	700	0	0	0	300	400	0
Kaakkois-Suomi									
Vuolenskosken - Pajulahden siirtoviemäri ja yhdysvesijohto Iitti, Nastola	2012	1 900	700	0	300	400	0	0	0
Myllykosken - Sippolan - Haminan siirtoviemäri ja yhdysvj. Kouvola, Hamina	2013	5 500	2 000	0	0	400	800	800	0
Lappeenrannan - Imatran siirtoviemäri Lappeenranta, Imatra	2016	34 000	10 000	0	0	0	0	0	1 000

Etelä-Savo

Valamon - Varistaipaleen siirtoviemäri	2014	1 300	500	0	0	0	200	300	0
Heinävesi									
Ristiinan - Mikkelin yhdysvesijohto ja kokoojaviemäri	2014	1 500	550	0	0	0	200	350	0
Ristiina, Mikkeli									

Pohjois-Savo

Pajulahden - Kuuslahden - Jynkänniemen siirtov. ja yvj.	2012	1 900	700	0	300	400	0	0	0
Nilsjä, Polvijärvi									
Kerkonkosken - Rautalammen siirtoviemäri	2014	2 100	750	0	0	0	250	500	0
Rautalampi									
	2015	1 400	500	0	0	0	0	200	300
Paukarlahden - Oravikosken - Leppävirran siirtoviemäri									
Leppävirta									
Lehtoniemen - Kurkimäen siirtoviemäri	2016	1 200	400	0	0	0	0	0	400
Kuopio									

Pohjois-Karjala

Pyhäselän alueen runkoviemärit,	2013	3 000	1 100	0	0	300	400	400	0
Joensuu									
Sivakkajoen - Ylä-Valtimon - Valtimon siirtoviemäri	2014	900	350	0	0	0	100	250	0
Valtimo									

Keski-Suomi

Muuramen - Korpilahden yhdysvesijohto ja runkoviemäri	2013	2 400	800	0	0	200	600	0	0
Jyväskylä, Muurame									

Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa

Jurvan - Kurikan siirtoviemäri ja yhdysvesijohto	2012	4 000	1 350	0	400	950	0	0	0
Kurikka									
Nämnäsin - Helenelundin siirtoviemäri ja yhdysvesijohto	2012	2 200	750	0	300	450	0	0	0
Närpiö									
	2013	10 500	3 200	0	0	500	1 000	1 000	700
Lohtajan - Kälviän - Kokkolan siirtoviemäri ja yhdysvesij.									
Lohtaja, Kälviä, Kokkola									
Teuvan - Närpiön - Kaskisen siirtoviemäri ja yhdysvesij.	2014	10 200	3 100	0	0	0	500	1 000	1 000
Teuva, Kristiinankaupunki, Närpiö, Kaskinen									
Kankaan - Hellanmaan - Lapuan siirtoviemäri	2015	1 900	700	0	0	0	0	300	400
Lapua, Ylihärmä									
Kruunupyyn - Pietarsaaren yhdysvesijohdot ja siirtoviem.	2016	12 800	4 000	0	0	0	0	0	1 000
Kruunupyy, Pedersöre, Pietarsaari									

Pohjois-Pohjanmaa

Ylivieskan - Kalajoen siirtoviemäri	2013	8 000	2 800	0	0	400	800	800	800
Ylivieska ym.									
Haapajoen - Arkkukarin - Saloisten viemäröinti	2014	2 400	900	0	0	0	300	600	0
Raahe									
Pyhäjoen - Raahen siirtoviemäri	2015	10 000	3 500	0	0	0	0	500	1 000
Pyhäjoki, Raahen									
Taivalkosken yhdysvesijohdot ja siirtoviemärit	2016	1 700	700	0	0	0	0	0	700
Taivalkoski									

Lappi

	2012	3 000	1 100	0	300	800	0	0	0
Sinetän - Rovaniemen siirtoviemäri ja yhdysvesijohto									
Rovaniemi									
Songan - Lehtojärven siirtoviemäri ja yhdysvesijohto	2013	800	300	0	0	300	0	0	0
Rovaniemi									
Kaakamojokisuun siirtoviemärit	2014	1 100	400	0	0	0	400	0	0
Tornio, Keminmaa									
Kolarin - Rautuvaaran siirtoviemäri	2015	2 500	900	0	0	0	0	300	600
Kolari									

Keskeneräisten hankkeiden määrärahan tarve (YM)

23 100 8 900 7 000 1 900

YHTEENSÄ (ilman arvonnäköä)

212 925 71 900 4 600 7 950 10 200 13 250 13300

alv 1 050 1 800 2 300 3 000 3 050

YHTEENSÄ (arvonnäköä kanssa)

5 650 9 750 12 500 16 250 16350

2012 2013 2014 2015 2016

1/2012	FAO State of the Forest Genetic Resources in Finland
ISBN 978-952-453-735-3 (Painettu)
ISBN 978-952-453-736-0 (Verkkojulkaisu)
2/2012	Guidelines for mitigating the adverse effects of acid sulphate soils in Finland until 2020
ISBN 978-952-453-741-4 (Electronic version)
3/2012	Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset
ISBN 978-952-453-747-6 (Verkkojulkaisu)
4/2012	Valtakunnallinen viemäröintiohjelma
ISBN 978-952-453-748-3 (Verkkojulkaisu)
5/2012	Maa- ja metsätalousministeriön kiinteistötoimitusstrategia 2013-2020
ISBN: 978-952-453-750-6 (Verkkojulkaisu)